

НАУКОВИЙ ДЕБЮТ

УДК 94 (477.85/87) “1900/1914”

УКРАЇНСЬКИЙ СІЧОВИЙ РУХ НА ГАЛИЦЬКІЙ ГУЦУЛЬЩИНІ ПОЧАТКУ ХХ ст.: ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Світлана ГАЛЕМЧУК

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра історії України і методики викладання історії
вул. Шевченка 57, 76000, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: halemchuks@gmail.com
DOI: 10.15330/gal.35.140-162
ORCID: 0000-0001-8880-289X*

У статті висвітлено діяльність осередків пожежно-гімнастичного товариства “Січ” на території Галицької Гуцульщини початку ХХ ст. Простежено передумови створення “Січей” на території краю. За допомогою виявлених архівних матеріалів офіційних органів влади, тогочасної газетної періодики та спогадів учасників події показано мережу заснування січових осередків на Галицькій Гуцульщині. Наголошується, що завдяки зусиллям К. Трильовського та його однодумців вдалося доволі швидко сформувати густу мережу осередків пожежно-гімнастичного товариства “Січ” на Галицькій Гуцульщині. Розкрито ставлення греко-католицького духовенства щодо роботи “Січей”. Вказується, що відносини місцевих “Січей” з греко-католицьким духовенством були надзвичайно напруженими, а в багатьох випадках навіть ворожими. Проаналізовано перешкоди влади в організації практичної діяльності січових осередків.

Ключові слова: “Січ”, січовий рух, Галицька Гуцульщина, Галицьке намісництво, греко-католицьке духовенство, староство, січові відзнаки, “бунт гуцулів”.

Кінець ХІХ – початок ХХ ст. в Австро-Угорській монархії ознаменований піднесенням національного руху народів. Вагомий вплив у формуванні національної самосвідомості українців Галичини у цей час мала діяльність осередків пожежно-гімнастичного товариства “Січ”, започаткованих у 1900 р. Кирилом Трильовським. Справжнє піднесення українського січового руху на початку ХХ ст. спостерігаємо не тільки на території Покуття, де творилися перші осередки товариства, але й на Галицькій Гуцульщині.

Мета статті – висвітлити діяльність осередків пожежно-гімнастичного товариства “Січ” на території Галицької Гуцульщини початку ХХ ст. Її досягнення передбачає вирішення таких завдань: простежити передумови створення “Січей” на території краю; показати мережу заснування січових осередків на Галицькій Гуцульщині; розкрити ставлення греко-католицького духовенства щодо роботи “Січей”; проаналізувати перешкоди влади в організації практичної діяльності січових осередків.

Межі Галицької Гуцульщини окреслені містами і селами тогочасних Косівського, південної і південно-західної частини Надвірнянського, Печеніжинського і Коломийського повітів. Сьогодні це населені пункти 14 територіальних громад Верховинського (Білоберізька, Верховинська, Зеленська), Косівського (Косівська, Космацька, Кутська, Рожнівська, Яблунівська), частини Надвірнянського (Ворохтянська, Делятинська, Пасічнянська, Поляницька, Яремчанська) і Коломийського (Печеніжинська) районів Івано-Франківської обл.

У часи незалежної Української держави з’явилося чимало публікацій з вивчення даної проблеми. Розглядаючи український молодіжний рух початку ХХ ст., торкалися діяльності товариства “Січ” І. Андрухів¹, О. Вацеба², М. Трофим’як³. Вагомий внесок у дослідження

¹ Андрухів І. Українські молодіжні товариства Галичини: 1861–1939 рр. Івано-Франківськ, 1994. 72 с.

² Вацеба О. Нарис з історії західноукраїнського спортивного руху. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. 230 с.

³ Трофим’як Б. Гімнастично-спортивні організації в національно-визвольному русі Галичини (друга пол. ХІХ – перша пол. ХХ ст.). Тернопіль: Економічна думка, 2001. 694 с.

окремих аспектів січового руху на Галицькій Гуцульщині здійснили І. Монолатій⁴, П. Костючок⁵, А. Королько⁶, Є. Луців⁷, Р. Томчик⁸, Є. Гручая⁹. Проте найбільше уваги приділили висвітленню цієї проблеми Микола Гуйванюк і Петро Арсенич. Зокрема, М. Гуйванюк в окремому дослідженні розглянув передумови зародження січового руху, простежив утворення перших “Січей” у Галичині й Буковині, в т. ч. і на Галицькій Гуцульщині, розкрив його структуру, протипожежну та гімнастичну діяльність, соціально-економічну, політичну та культурно-освітню роботу¹⁰. П. Арсеничу належать низка публікацій про діяльність К. Трильовського і Ю. Соломійчука щодо створення та практичної роботи січових осередків на Галицькій Гуцульщині досліджуваного періоду¹¹.

Найбільша кількість неопублікованих матеріалів про діяльність “Січей” на території Галицької Гуцульщини початку ХХ ст. зосереджена у ф. 146 “Галицьке намісництво, м. Львів” Центрального державного історичного архіву України у м. Львові (ЦДІАЛ України). Зокрема, інформативними для нас є архівні справи описів 58 і 70 цього фонду, в яких містяться відомості про реєстрацію січових товариств (прохання установчих комітетів окремих громад про дозвіл на заснування товариств, прізвища засновників, статuti товариств та відповідні резолюції про їх реєстрацію, тощо)¹². Другу групу неопублікованих джерел цього фонду становлять офіційні

⁴ Монолатій І. Образ власного війська у становленні українського національного руху. *Лицарі рідного краю: січово-стрілецька традиція в історії, культурі та мистецтві України ХХ століття*. Коломия : Вік, 2007. С. 9–34.

⁵ Костючок П. Січово-стрілецька традиція на Гуцульщині на початку ХХ ст.: локальний аспект національного усвідомлення. *Лицарі рідного краю: січово-стрілецька традиція в історії, культурі та мистецтві України ХХ століття*. Коломия : Вік, 2007. С. 91–95.

⁶ Королько А. Січовий рух на Покутті (1900–1914 рр.): організаційні осередки і їх практична діяльність. *Вісник Прикарпатського університету. Історія*. Івано-Франківськ, 2011. Вип. 19. С. 13–21.

⁷ Луців Є. М. Бойове мистецтво гуцулів. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 232 с.

⁸ Tomczyk R. Galicyjska Rusko-Ukraińska Partia Radykalna w latach 1890–1914. Szczecin : Zapol, 2007. 422 s.

⁹ Gruchaia J. Rząd austriacki i polskie stronnictwa polityczne w Galicji wobec kwestii ukraińskiej (1890–1914). Katowice : Uniwersytet śląski, 1988. 148 s.

¹⁰ Гуйванюк М. Січовий рух у Галичині й Буковині (1900–1914 рр.). Чернівці : Зелена Буковина, 2009. 264 с.

¹¹ Арсенич П. Засновник “Січі” Кирило Трильовський (до 100-річчя створення спортивно-пожежного товариства “Січ” у Завалля). Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2000. 76 с.; Арсенич П. Засновник “Січі” на Гуцульщині Юра Соломійчук. *Завальська “Січ” – початок масового руху національно-патріотичних сил за відродження української державності. Матеріали науково-теоретичної конференції 25 березня с. Завалля Снятинського району Івано-Франківської області*. Снятин : Над Прутом, 1995. С. 53–57.

¹² Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДІАЛ України). Ф. 146 Галицьке намісництво, м. Львів.; Ф. 146. Оп. 58. Спр. 2262: Прохання засновників українських гімнастичних товариств “Січ” у місцевостях на літери “Б”–“Д” про затвердження або зміну доданих статутів і рішення по цьому питанню. 1904 р. 245 арк.; Спр. 2263: Прохання засновників українських гімнастичних товариств “Січ” у місцевостях на літери “В” – “М” про затвердження або зміну доданих статутів і рішення по цьому питанню. 1904 р. 284 арк.; Спр. 2264: Прохання засновників українських гімнастичних товариств “Січ” у місцевостях на літери “Н” – “Р” про затвердження або зміну доданих статутів і рішення по цьому питанню. 1904 р. 158 арк.; Спр. 2265: Прохання засновників українських гімнастичних товариств “Січ” у місцевостях на літери “С” – “Я” про затвердження або зміну доданих статутів і рішення по цьому питанню. 1904 р. 311 арк.; Спр. 2266: Прохання засновників українських гімнастичних товариств “Січ” у місцевостях на букви “Б” – “К” про затвердження або зміну доданих статутів і рішення по цьому питанню. 1905 р. 144 арк.; Спр. 2267: Прохання засновників українських гімнастичних товариств “Січ” у місцевостях на букви “Л” – “Ф” про затвердження або зміну доданих статутів і рішення по цьому питанню. 1905 р. 153 арк.; Спр. 2270: Прохання засновників українських гімнастичних товариств “Січ” у місцевостях на букви “Д” – “Ж” про затвердження або зміну доданих статутів і рішення по цьому питанню. 1906 р. 121 арк.; Спр. 2271: Прохання засновників українських гімнастичних товариств “Січ” у місцевостях на літери “К” – “Л” про затвердження та заміну статутів і рішення з цього приводу. 1906 р. 194 арк.; Спр. 2273: Прохання засновників українських гімнастичних товариств “Січ” у місцевостях на літери “Н” – “П” про затвердження та заміну статутів і рішення з цього приводу. 1906 р. 167 арк.; Спр. 2274: Прохання засновників українських гімнастичних товариств “Січ” у місцевостях на літери “Р”

документи владних структур. Зокрема, в описі 8 містяться документи про нагляд за українським січовим рухом, донесення, листування, звіти та інші документи таємного діловодства президійного відділу Галицького намісництва, що безпосередньо стосуються діяльності “Січей”. Цікавими є донесення Косівського, Надвірнянського і Печеніжинського повітових староств про стан “Січей” у підвладних їм повітах¹³.

Найменш опрацьованою у нашій статті є неопублікована епістолярна спадщина. Проте вдалося частково переглянути листи К. Трильовського до М. Павлика, які зберігаються у ф. 663 ЦДАЛ України¹⁴.

Велику кількість інформації з досліджуваної проблеми почерпнули з періодичних часописів, альманахів і календарів “Громадський Голос” (“Новий Громадський Голос”; 1900–1914), “Хлопська Правда” (1903, 1911), “Запорожець” (1904, 1908–1914), “Отаман” (1905–1906), “Січові Вісти” (1912–1913), які виходили у м. Коломиї і м. Львові і знаходилися у фарватері впливу Русько-Української (Української) радикальної партії. На сторінках часописів і у додатках до них аналізувалася організаційна робота і практична діяльність січових осередків на території Галицької Гуцульщини, містилася інформація про переслідування “Січей” на території краю. До уваги взяті також народовські часописи “Свобода” (1900–1914) і “Діло” (1900–1914): автори дописів до цих газет більш критично ставилися стосовно діяльності січових осередків.

Важливим джерелом для дослідження означеної проблеми є мемуари. Найціннішими є спогади Кирила Трильовського, де автор детально описав січовий рух початку ХХ ст.¹⁵ Комплексною працею мемуарного характеру є пропам’ятна книга-альманах “Січей” “Гей, там на горі “Січ” іде”, впорядкована сином К. Трильовського Петром і видана в Канаді¹⁶. Звідси можемо почерпнути цінну інформацію про обставини заснування січових товариств, біографічні відомості місцевих ватажків січового руху, статистичні дані. Змістовними для нас є спогади Михайла Ломацького¹⁷, Івана Небелюка¹⁸, Степана Олексюка¹⁹, Корнелії Ониськів²⁰, в яких містяться свідчення про розвій січового руху на Галицькій Гуцульщині, практичну діяльність січових осередків у м. Делятин Надвірнянського повіту та у с. Шешори і с. Москалівка Косівського повіту.

– “У” про затвердження та заміну статутів і рішення з цього приводу. 1906 р. 168 арк.; Оп. 70. Спр. 1151: Прохання жителів Косівського повіту про дозвіл на заснування місцевих організацій товариства “Січ” з додаванням статутів. 1902–1907 рр. 526 арк.; Спр. 1153: Прохання жителів Надвірнянського повіту про дозвіл на заснування місцевих організацій товариства “Січ” з додаванням статутів. 1904–1906 рр. 145 арк.; Спр. 1154: Прохання жителів Печеніжинського і Надвірнянського повітів про дозвіл на заснування місцевих організацій товариства “Січ” з додаванням статутів. 1902–1908 рр. 248 арк.

¹³ ЦДАЛ України. Ф. 146. Оп. 8. Оп. 8. Спр. 232: Донесення староств Східної Галичини про діяльність товариства “Січ”. Том I. 3 жовтня 1900 р. – 15 травня 1904 р. 166 арк.; Спр. 327: Донесення староств про діяльність товариства “Січ”. 10 квітня 1904 р. – 16 серпня 1904 р. 46 арк.; Оп. 70. Спр. 1145. Списки товариств, що діють на території Косівського староства. 1904–1908 рр. 13 арк.

¹⁴ ЦДАЛ України. Ф. 663: Павлик Михайло – український письменник і громадський діяч. Оп. 1. Спр. 231: Листи М. Павлику від К. Трильовського. Том II і останній. 11 січня 1899 р. – 9 жовтня 1913 р. 164 арк.

¹⁵ Трильовський К. З мого життя... Уривок зі спогадів. *Гей, там на горі “Січ” іде!.. Пропам’ятна книга “Січей”* / ред. Петро Трильовський. Київ : ВІПОЛ, 1993. С. 13–77; Трильовський К. Спомини з мого життя. *Трильовський К. З мого життя*. Львів : Література та мистецтво, 2019. 380 с. С. 15–154.

¹⁶ Гей, там на горі “Січ” іде! / ред. П. Трильовський. Київ : ВІПОЛ, 1993. 432 с.

¹⁷ Ломацький М. “Січі” на Гуцульщині. *Гей, там на горі “Січ” іде!.. Пропам’ятна книга “Січей”* / ред. Петро Трильовський. К. : ВІПОЛ, 1993. С. 141–154.

¹⁸ Небелюк І. “Січ” – Делятин, пов. Надвірна. *Гей, там на горі “Січ” іде!.. Пропам’ятна книга “Січей”* / ред. Петро Трильовський. Київ : ВІПОЛ, 1993. С. 170–173.

¹⁹ Олексюк С. Раз, два! Раз, два! Вперед хлопці!.. *Гей, там на горі “Січ” іде!.. Пропам’ятна книга “Січей”* / ред. Петро Трильовський. Київ : ВІПОЛ, 1993. С. 154–157.

²⁰ Ониськів К. “Січ” – Москалівка, пов. Косів. *Гей, там на горі “Січ” іде!.. Пропам’ятна книга “Січей”* / ред. Петро Трильовський. Київ : ВІПОЛ, 1993. С. 160–162.

Зародження січового руху в значній мірі було зумовлено бажанням керівництва Української радикальної партії зміцнити позиції та здобути собі електорат в особі українського селянства. У здійсненні вищезгаданих намірів території Покуття і Галицької Гуцульщини відводилася особлива роль, де радикалізм пустив найглибше коріння. Про це писав К. Трильовський у листі до М. Павлика: “[...] Тепер маю велику роботу “Січами” [...] при помочі “Січей” задумую воздвигнути наново Радикальну партію”²¹. Тому не дивно, що перший осередок пожежно-гімнастичного товариства “Січ” був заснований на Покутті – у с. Завалля Снятинського повіту 5 травня 1900 р.

На загальних зборах “Коломийського товариства Народних Спілок”, які відбулися 22 березня 1901 р. в будинку “Народного Дому” м. Коломиї, було порушено питання розширення мережі пожежно-гімнастичного товариства “Січ”. Після промови учасника зборів Я. Весоловського “ухвалено старати ся, аби “Січ” була заложена в кождім селі”²². Через кілька днів за вказівкою К. Трильовського “Коломийське товариство Народних Спілок” видало статут пожежно-гімнастичного товариства “Січ”²³. Питання заснування “Січей” розглядалося на XII з’їзді Русько-Української радикальної партії, який відбувся у м. Львові 15 грудня 1901 р.²⁴

Михайло Ломацький відзначав, що на Галицькій Гуцульщині січовий рух прокладав собі шлях досить важко, адже у той час значна частина гуцулів була відірвана від цивілізованого світу: “... Гуцул “сохнув як гриб” у своїх горах, спав твердим сном у своїй “гражді” так, як зимою спав там медвідь у “гаврі” (берлога. – С. Г.)...”. Дорога з твердим покриттям закінчувалася біля села Яворів Косівського повіту: “Щоб дістатись у глибину Гуцульщини, треба було їхати кам’янистою вузькою дорогою понад річку Рибницю, часто понад дебри і пропасти, а там за Яворовом – Буковець, гора, а з неї дорога стрімголов!...”²⁵. В більшості випадків представники інтелігенції, що прибували сюди з просвітньою метою, далі не доходили²⁶.

На той час лише К. Трильовський не побоювався труднощів. М. Ломацький з цього приводу зауважив: “І хоч в його жилах не було гуцульської крові, та всеж таки була в нього гуцульська відвага, впертість і жадоба боротьби зі всіми і всім, що стоїть на перешкоді до досягнення мети!”²⁷.

Особливістю гуцульських “Січей” була наявність великої кількості старших членів. Нерідко до товариств входили заміжні, старі, сивоволосі гуцулки. Вони ж найбільше гордилися січовими лентами, в яких навіть відвідували церкву, і заповідали хоронити себе в них після смерті²⁸. К. Трильовський відзначав, що це призводило до непорозумінь між священиками і січовиками. Йому у судах часто приходилося захищати січовиків краю лише через те, що вони брали активну участь у різноманітних релігійних торжествах, зокрема під час святкування Богоявлення та посвячення гробів²⁹. Зате в гуцульських “Січах” було порівняно мало дівчат. М. Гуйванюк це пояснює особливістю гуцульського укладу життя, де зберігалася чимало пережитків далекого минулого. В результаті цього гуцульська дівчина була чимось неповновартісним у громаді, й тільки вийшовши заміж (а виходили в дуже молодому віці) і ставши газдинею, набувала рівноправності та загальної пошани³⁰.

²¹ ЦДІАЛ України. Ф. 663. Оп. 1. Спр. 231. Арк. 69.

²² Загальні збори “Народних Спілок” і Шевченкове свято в Коломиї. *Громадський Голос. Орган русько-української радикальної партії*. 1901. 28 марта. Ч. 14. С. 105; ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 58. Спр. 958: Прохання засновників товариства “Народна Спілка” в місцевостях на букви “Г” – “К” про затвердження або зміну доданих статутів і рішення по цьому питанню. 1900 р. – 1907 р. Арк. 26–37.

²³ Трильовський К. Засновуйте Січі! *Громадський Голос. Орган русько-української радикальної партії*. 1901. 2 мая. Ч. 19. С. 150.

²⁴ З’їзд українсько-руської радикальної партії. *Громадський Голос. Орган русько-української радикальної партії*. 1901. Грудень. Ч. 28. С. 222.

²⁵ Ломацький М. “Січі” на Гуцульщині... С. 141–142.

²⁶ Гуйванюк М. Січовий рух у Галичині й Буковині... С. 97.

²⁷ Ломацький М. “Січі” на Гуцульщині... С. 142.

²⁸ Там само. С. 152–153.

²⁹ Відповідь дра Трильовського. *Діло*. 1904. 20 цвітня (3 мая). Ч. 87. С. 2.

³⁰ Гуйванюк М. Січовий рух у Галичині й Буковині... С. 98.

Збереглися архівні дані про реєстрацію місцевих осередків пожежно-гімнастичного товариства “Січ” протягом 1900–1914 рр. Звичайно, виявлені нами неопубліковані матеріали реєстрації січових товариств доцільно зіставити з даними тогочасної газетної періодики, спогадами очевидців подій та з опублікованими матеріалами в науковій літературі. Микола Гуйванюк відзначає, що в 1902 р. утворилися січові товариства в с. Космач й с. Микитинці, 1903 р. – у с. Жаб’є (нині смт Верховина Верховинського району Івано-Франківської обл.) Косівського повіту. Найпліднішим виявився 1904 рік. У цей період засновано січові товариства у таких гуцульських громадах, переважно на території сучасних Косівщини і Верховинщини: Річка, Голови, Ферескул, Криворівня, Яблуниця, Красноїлля, Полянки, Перехресне, Ясенів Гірський, Довгополе, Устеріки, Бистрець, Космач та Шешори. 13 березня 1906 р. стараннями М. Климкевича та І. Семанюка (Марка Черемшини) було засновано “Січ” у м. Делятині Надвірнянського повіту³¹.

Як свідчать архівні дані, одним з перших сіл Галицької Гуцульщини, де був заснований осередок “Січі”, можна вважати с. Космач Косівського повіту. Прохання жителів с. Космач про створення осередку пожежно-гімнастичного товариства “Січ” до президії Галицького намісництва у м. Львові та заява Центрального Відділу товариства “Народних Спілок” в м. Коломиї, що прийме маєток цього січового осередку на випадок його розв’язання, було датоване 27 лютого 1902 р. Рішення урядового відомства про реєстрацію товариства було прийняте через три тижні, 19 березня³². Перші загальні збори осередку товариства під назвою “Запорожска Січ” у с. Космач відбулися 6 квітня 1902 р. Їх відкрив К. Трильовський промовою про значення козаків-запорожців та їх Січей в українській історії, після чого пояснив мету і зміст статуту січового товариства³³.

Вважаємо помилковим твердження Корнелії Ониськів про те, що “Січ” у с. Москалівка Косівського повіту була заснована в 1900 р.³⁴ Петро Арсенич стверджував, що січовий осередок у цьому селі відкритий у 1901 р. (кошовий М. Лелет)³⁵. Хоча за інформацією старости Косівського повіту навесні 1904 р. осередок “Січі” у с. Москалівка функціонував поряд з трьома іншими осередками краю у с. Микитинці, с. Москалівка та с. Пістинь³⁶.

Вперше ідея про відкриття “Січі” у с. Микитинці Косівського повіту за сприяння січовиків с. Іспас Коломийського повіту К. Бойка, М. Лаврука, Миколи і Василя Петруків, які прибули в гості, виголошена на загальних зборах місцевого осередку “Коломийського товариства Народних Спілок” 15 лютого 1902 р.³⁷. Однак лише більше ніж через рік, 16 липня 1903 р., президією Галицького намісництва у м. Львові зареєстровано осередок “Січі” у цьому селі³⁸.

У вересні 1903 р. у вищому урядовому відомстві коронного краю розглядалися документи про створення осередку “Січі” у с. Жаб’є Косівського повіту. Позитивне рішення було прийняте 15 вересня 1903 р.³⁹. Хоча П. Арсенич вказував про заснування “Січі” у цьому гуцульському селі 1 січня 1903 р.⁴⁰ Часопис “Новий Громадський голос” інформував, що на початок 1904 р. осередок “Січі” с. Жаб’є налічував понад 500 членів⁴¹. Після прийнятого у травні 1904 р. розпорядження Косівського староства про заборону діяльності 13 “Січей” у

³¹ Там само. С. 97–98.

³² ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1151. Арк. 1–17.

³³ З Косівщини. Товариство “Запорожска Січ” в Космачі відбуло ... *Свобода. Політичне, просвітне і господарське письмо для народу*. 1902. 4 (17) цвітня. Ч. 14. С. 2. Рубр.: Дописи.

³⁴ Ониськів К. “Січ” – Москалівка, пов. Косів... С. 160.

³⁵ Арсенич П. Засновник “Січі” Кирило Трильовський... С. 11.

³⁶ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1145. Списки товариств, що діють на території Косівського староства. 1904–1908 рр. 13 арк. Арк. 1 зв.

³⁷ М. Л. З Косівщини. *Громадський Голос. Орган русько-української радикальної партії*. 1902. Марець. Ч. 6. С. 47.

³⁸ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1151. Арк. 18–28.

³⁹ Там само. Спр. 1151. Арк. 29–39.

⁴⁰ Арсенич П. Засновник “Січі” Кирило Трильовський... С. 12; Луців Є. М. Бойове мистецтво гуцулів... С. 131.

⁴¹ Закладайте “Січі”! *Новий Громадський Голос. Радикальна часопись*. 1904. 10 марта. Ч. 2. С. 5.

повіті внаслідок “бунту гуцулів”, січовий осередок відновив свою роботу 4 вересня 1904 р. На загальних зборах товариства вписалося 200 членів, заново обраний кошовим “Січі” Ю. Соломійчук, осавулом – А. Спаський, писарем – І. Стефурак⁴². Проте через кілька днів староста м. Косів Заграднік видав відповідне розпорядження про заборону діяльності цієї “Січі” за те, що її керівники йшли по справі заворушень кінця квітня 1904 р.⁴³

Наприкінці 1903 р. документи про реєстрацію осередку “Січі” у с. Шешори Косівського повіту надійшли до президії Галицького намісництва у м. Львові. 4 січня 1904 р. надано дозвіл про діяльність цього січового осередку⁴⁴. Щоправда, згідно другої реєстрації осередку товариства 4 листопада 1904 р., його керівництво було частково оновлене⁴⁵. Степан Олексюк зауважив, що лише за третьою спробою за допомогою кошового “Січі” сусіднього села Микитинці Семена Валіхновського та місцевого пароха о. Івана Рогужинського вдалося організувати січовий осередок у с. Шешори. Ідейним натхненником роботи січового товариства став молодий Микола Михайлюк Петричів⁴⁶. Того ж місяця, 22 січня 1904 р., поряд з першою реєстрацією січового осередку у с. Шешори, урядове відомство зареєструвала діяльність “Січі” у с. Річка Косівського повіту⁴⁷.

У лютому 1904 р. президією Галицького намісництва у м. Львові зареєстрована діяльність осередків товариства “Січ” кількох сіл на Косівщині – Голови⁴⁸, Кобаки⁴⁹, Старий Косів⁵⁰, Ферескул (нині с. Черемозна Верховинського району Івано-Франківської обл.; керівний склад товариства онолено 6 грудня 1904 р.⁵¹)⁵², Криворівня⁵³ і Яблуниця⁵⁴. Зокрема, рішення про реєстрацію січових осередків у цих населених пунктах урядовим відомством прийняті відповідно 8, 9, 12, 18, 27 і 29 лютого 1904 р. Перші загальні збори “Січі” с. Яблуниця відбулися 26 березня 1904 р. Їх вів Ю. Соломійчук з с. Жаб’є. До січового осередку вписалося понад 100 осіб. Після зборів під пильним контролем трьох жандармів відбулися урочисте “віддане лент кошовому і Січовикам” та гімнастичні вправ січовиків з сіл Жаб’є, Голови і Ферескул⁵⁵.

12 і 22 березня 1904 р. урядовим відомством були зареєстровані осередки товариства “Січ” у с. Красноїлля⁵⁶ і м. Кути⁵⁷ Косівського повіту.

На початку березня 1904 р. староста Косівського повіту прозвітував Галицькому намісництву у м. Львові про функціонування близько п’ятдесяти економічних, культурно-просвітницьких і пожежно-гімнастичних товариств на території краю, з них чотири – осередки “Січі” у с. Космач, с. Микитинці, с. Москалівка, с. Пістинь. Урядовець повідомив про стан зав’язування січових товариств у селах Ферескул, Город, Голови, Кобаки, Криворівня, Річка, Монастирське (нині входить до складу м. Косів), Вербовець і Жаб’є⁵⁸.

У населених пунктах Косівського повіту с. Полянки⁵⁹, с. Ясенів горішній⁶⁰ (нині с. Верхній Ясенів Верховинського району Івано-Франківської обл.; лише за перший рік

⁴² Вісти з Жабя ... *Діло*. 1904. 3 (16) вересня. Ч. 199. С. 3. Рубр.: Новинки.

⁴³ П. Заграднік компромітує ся дальше. *Діло*. 1904. 16 (29) вересня. Ч. 208. С. 2. Рубр.: Новинки.

⁴⁴ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1151. Арк. 40–56.

⁴⁵ Там само. Спр. 1151. Арк. 406–413.

⁴⁶ Олексюк С. Раз, два! Раз, два! ... С. 155.

⁴⁷ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1151. Арк. 57–73.

⁴⁸ Там само. Спр. 1151. Арк. 74–90.

⁴⁹ Там само. Оп. 58. Спр. 2263. Арк. 144–159.

⁵⁰ Там само. Спр. 2263. Арк. 217–233.

⁵¹ Там само. Оп. 70. Спр. 1151. Арк. 414–422.

⁵² Там само. Спр. 1151. Арк. 91–107.

⁵³ Там само. Спр. 1151. Арк. 108–124.

⁵⁴ Там само. Спр. 1151. Арк. 125–141.

⁵⁵ Січи на Гуцульщині. *Новий Громадський Голос. Радикальна часопись*. 1904. 7 цвітня. Ч. 4. С. 30–31. С. 31. Рубр.: Новинки.

⁵⁶ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1151. Арк. 142–158.

⁵⁷ Там само. Оп. 58. Спр. 2263. Арк. 251–267.

⁵⁸ Там само. Спр. 1145. Арк. 1 зв.

⁵⁹ Там само. Оп. 70. Спр. 1151. Арк. 159–175.

функціонування до ясенівської “Січі” вписалося 400 членів⁶¹), с. Довгополе⁶², с. Брустури⁶³ і с. Бистрець⁶⁴ прохання членів-засновників пожежно-гімнастичного товариства “Січ” про заснування осередків, примірники статуту та заяви головного осередку “Коломийського товариства Народних Спілок” про отримання маєтків пожежно-гімнастичного товариства “Січ” на випадок їх розв’язання відправлено до президії Галицького намісництва у м. Львові у квітні 1904 р. Позитивні рішення президії урядового органу коронного краю про реєстрацію “Січей” у цих селах відповідно датовані 4, 5, 9, 27 і 30 квітня.

Двічі, у квітні⁶⁵ і в липні⁶⁶ 1904 р., відбувалася реєстрація осередку товариства “Січ” у с. Устеріки Косівського повіту. Причому в установчих статутних документах провід товариства різнився. Так само, у квітні⁶⁷ і в листопаді⁶⁸ 1904 р., відбувалася реєстрація осередку товариства “Січ” с. Перехресне Косівського повіту.

9 липня 1904 р. президією Галицького намісництва у м. Львові були зареєстровані документи осередків товариства “Січ” у с. Стебне⁶⁹ і с. Рожен великий⁷⁰ Косівського повіту.

У другій половині 1904 р. Галицьким намісництвом у м. Львові у зв’язку з “бунтом гуцулів”, про що скажемо пізніше, було здійснено перереєстрацію документів низки січових осередків Косівщини. Так, 28 липня 1904 р. урядове відомство коронного краю здійснило перереєстрацію документів осередків “Січі” у с. Яблуниця⁷¹ і с. Криворівня⁷²; 17 серпня 1904 р. – у с. Голови⁷³ і с. Жаб’є⁷⁴, 19 серпня – у с. Ясенів горішній⁷⁵ і с. Красноїлля⁷⁶; 21 і 22 вересня – у с. Космач⁷⁷ і с. Бистрець⁷⁸. Протягом грудня 1904 р. зареєстровані установчі документи січових осередків с. Полянки (6 грудня)⁷⁹, с. Хороцеве (9 грудня)⁸⁰ і с. Рибне (30 грудня)⁸¹ Косівського повіту.

3 березня 1905 р. косівський староста інформував вище урядове відомство у м. Львові про існування “Січей” у таких населених пунктах краю: Голови, Город, Гринява, Ясенів горішній, Яворів, Кобаки, Косів старий, Криворівня, Бистрець, Монастирське, Москалівка, Рожен великий, Стебне, Устеріки, Вербоivecь, Жаб’є. На підставі відповідного розпорядження влади була призупинена діяльність січових осередків у селах Річка, Микитинці, Пістинь, Жаб’є, Ясенів горішній, Криворівня, Красноїлля, Голови, Перехресне, Довгополе, Полянки, Ферескул і Яблуниця. У стані зав’язування перебували “Січі” у населених пунктах Брустури, Хороцеве, Кути, Рибне, Розтоки⁸².

⁶⁰ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1151. 193–209.

⁶¹ Січовик. “Січ” в занепаді а рух в жандармерії. З Ясенова пишуть ... *Громадський Голос. Радикально-політична часопись*. 1906. 19 жовтня. Ч. 72. С. 4. Рубр.: Новинки.

⁶² ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1151. Арк. 210–226.

⁶³ Там само. Оп. 58. Спр. 2262. Арк. 1–17.

⁶⁴ Там само. Спр. 2262. Арк. 37–51.

⁶⁵ Там само. Оп. 70. Спр. 1151. Арк. 227–243.

⁶⁶ Там само. Оп. 58. Спр. 2265. Арк. 154–170.

⁶⁷ Там само. Оп. 70. Спр. 1151. Арк. 176–192.

⁶⁸ Там само. Оп. 58. Спр. 2264. Арк. 52–59.

⁶⁹ Там само. Спр. 2265. Арк. 52–68.

⁷⁰ Там само. Оп. 70. Спр. 1151. Арк. 244–260.

⁷¹ Там само. Спр. 1151. Арк. 261–277.

⁷² Там само. Спр. 1151. Арк. 278–294.

⁷³ Там само. Спр. 1151. Арк. 329–345.

⁷⁴ Там само. Спр. 1151. Арк. 346–356.

⁷⁵ Там само. Спр. 1151. Арк. 295–311.

⁷⁶ Там само. Спр. 1151. Арк. 312–328.

⁷⁷ Там само. Спр. 1151. Арк. 395–405.

⁷⁸ Там само. Спр. 1151. Арк. 378–394.

⁷⁹ Там само. Оп. 58. Спр. 2264. Арк. 60–63.

⁸⁰ Там само. Спр. 2265. Арк. 189–205.

⁸¹ Там само. Спр. 2264. Арк. 85–92, 99–103

⁸² ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1145. Арк. 3, 3 зв., 4, 4 зв.

У березні і травні 1905 р. до президії Галицького намісництва у м. Львові були надіслані документи для реєстрації січових осередків у с. Тюдів⁸³ і с. Гринява⁸⁴ Косівського повіту. Урочисте відкриття “Січі” у с. Тюдів відбулося 20 серпня 1905 р. за участю Ю. Соломійчука з с. Жаб’є, січовиків з с. Рівня, с. Виженка і с. Підзахаричі на Буковинській Гуцульщині, членів осередку “Народної спілки” з м. Кути та світської інтелігенції. Завершилося дійство співом січових пісень “Гей, там на горі “Січ” іде” та “Який то вітер грає”⁸⁵. Наприкінці літа 1905 р. були подані документи для реєстрації січового осередку в с. Жаб’є Косівського повіту в закутку Слупейка (адміністративний центр старої частини села). Позитивне рішення про відкриття товариства президією Галицького намісництва у м. Львові прийняте 29 серпня 1905 р.⁸⁶

У 1906 р. почала діяти “Січ” у с. Рожен малий Косівського повіту. Дозвіл на функціонування цього січового осередку був наданий 18 квітня⁸⁷. Влітку і восени 1907 р. відбулася перереєстрація січових товариств с. Микитинці і с. Річка Косівського повіту. Дозвіл на функціонування січового осередку у с. Микитинці президія Галицького намісництва у м. Львові надала 11 липня 1907 р.⁸⁸, а у с. Річка – 12 вересня 1907 р.⁸⁹ 7 грудня 1907 р. президією Галицького намісництва у м. Львові здійснено перереєстрацію січового осередку у с. Перехресне Косівського повіту⁹⁰. Також у цей час було відкрито нову “Січ” у с. Прокурава Косівського повіту⁹¹.

На початку 1908 р. до центрального органу влади на перереєстрацію були подані документи січового товариства с. Шешори Косівського повіту. Позитивне рішення прийнято 16 січня 1908 р.⁹². Відомо, що “Січ” діяла у с. Пістинь Косівського повіту. 6 грудня 1908 р. у цьому гуцульському селі відбулися “довірочні” збори січового осередку. Низка рішень зібрання стосувалася партійно-політичного життя краю⁹³.

2 травня 1908 р. староста Косівського повіту інформував про функціонування 28 осередків “Січі” у таких населених пунктах і місцевостях території краю: Гринява, Вербоivecь, Москалівка, Микитинці, Косів старий, Пістинь, Тюдів, Бистрець, Монастирське, Кобаки, Рибне, Кути старі, Яворів, Криворівня, Голови, Устеріки, Стебне, Яблуниця, Жаб’є, Краснолілля, Хороцеве, Ясенів горішній, Рожен малий, Черганівка, Город, Біла Річка, Устеріки (2), Стебне (2). До кінця 1907 р. призупинили свою діяльність січові товариства у с. Брустури, м. Кути, с. Перехресне, с. Річка, с. Соколівка⁹⁴.

На Надвірнянщині одними з перших осередків товариства “Січ” засновані у с. Ворохта і с. Микуличин. Саме у цих населених пунктах в один день, 8 травня 1904 р., відбулися “довірочні” збори для укладення документів для реєстрації січових товариств⁹⁵. Дозвіл на діяльність січових осередків президія Галицького намісництва у м. Львові надала відповідно 25 і 27 травня 1904 р.⁹⁶ Урочисте відкриття “Січі” с. Ворохта відбулося 7 серпня 1904 р.⁹⁷ Наступ-

⁸³ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1145. Оп. 58. Спр. 2267. Арк. 120–127.

⁸⁴ Там само. Оп. 58. Спр. 2262. Арк. 153–169.

⁸⁵ Я. Г. Тюдів. Косівс. повіт. *Новий Громадський голос. Радикальна часопись*. 1905. 28 вересня. Ч. 29. С. 232. Рубр.: Дописи.

⁸⁶ ЦДІАЛ України. Оп. 70. Спр. 1151. Арк. 443–459; Другі загальні публичні збори товариства “Січ” в Жабю-Слупейці відбудуться ... *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 12 падолиста. Ч. 83. С. 3. Рубр.: Новинки; Загальні збори в Жабю. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 31 грудня. Ч. 95. С. 4. Рубр.: З товариств і зборів.

⁸⁷ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 58. Спр. 2274. Арк. 18–34.

⁸⁸ Там само. Оп. 70. Спр. 1151. Арк. 463–473.

⁸⁹ Там само. Спр. 1151. Арк. 474–489.

⁹⁰ Там само. Спр. 1151. Арк. 490–506.

⁹¹ Нову “Січ” засновано в Прокураві. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 13 грудня. Ч. 92. С. 3. Рубр.: З товариств і зборів.

⁹² ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1151. Арк. 507–523.

⁹³ Товариш. В Пістини пов. Косів, відбули ся дня б. с. м. довірочні збори тов. “Січ” ... *Громадський голос. Радикальна, політична часопись*. 1908. 23 грудня. Ч. 77. С. 2. Рубр.: З товариств і зборів.

⁹⁴ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1145. Арк. 6 зв., 7, 8, 8 зв.

⁹⁵ А. Н. Про “бунт” в Микуличині. (Допись.). *Діло*. 1904. 18 (31) мая. Ч. 109. С. 1.

⁹⁶ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1154. Арк. 25–41, 42–58.

ного року, 20 серпня 1905 р., відбулися січові збори та народна забава осередку товариства, на яке були запрошені К. Трильовський з м. Коломиї і Й. Сінятович з с. Жаб'є. Однак захід не підтримали 16 “академіків” (гімназистів і студентів), які відпочивали у той час в горах, та, замість того, щоб допомогти гуцулам в організації січового заходу, помандрували на гору Хом'як: “Як страшно стає, коли бачить ся той брак почутя обовязку у нашої академічної молодіжи”⁹⁸.

Перші загальні збори товариства “Січ” с. Микуличин відбулися 21 серпня 1904 р. за участю відомого культурного і громадського діяча, члена Української радикальної партії Мартина Королюка, жителя с. Черніїв Станиславівського повіту. Січовики щонеділі збиралися в обійсті Василя Петранюка, котрий віддав на потреби товариства хату на “курень”⁹⁹. Другі загальні збори “Січі” в с. Микуличин за участю Юрія Соломійчука з с. Жаб'є відбулися 24 вересня 1905 р. Обраний новий керівний склад січового осередку “з огляду, що стара старшина якось мало занимала ся розвоєм товариства”. За останній рік вписалося нових 30 членів товариства, загалом налічувалося 150. Після зборів відбувся січовий фестин (святкова забава. – С. Г.) з гімнастичними вправами, які проводив Ю. Соломійчук¹⁰⁰. 12 серпня 1906 р. у селі відбулися чергові збори товариства “Січ”. Обраний новий керівний склад січового осередку. Того ж дня відбувся січовий фестин. Загалом до микуличинської “Січі” належало 200 осіб, в т. ч. кілька жінок. До речі, зусиллями останніх в селі 24 липня 1906 р. вдалося відкрити “склеп мішаних товарів”. З цього приводу один з відпочиваючих у Карпатах резюмував: “Коби всі села гуцульські пішли слідом Микуличина та позакладали у себе крамниці, тоді певно ніхто не сказав би “Радуй ся Ізраелю на Гуцульщині”. “Щастя Вам Боже!””¹⁰¹.

Прохання членів-засновників пожежно-гімнастичного товариства “Січ” с. Татарів Надвірнянського повіту про заснування осередку, два примірники статуту та заяву головного осередку “Коломийського товариства Народних Спілок” про отримання маєтків пожежно-гімнастичного товариства “Січ” на випадок його розв'язання до президії Галицького намісництва у м. Львові було подано у кінці вересня 1904 р. Рішення про реєстрацію січового осередку в с. Татарів урядовим відомством прийнято 18 жовтня 1904 р.¹⁰²

28 серпня 1905 р. за сприяння “молодших газдів і легінів” та за участю селян та інтелігенції відбулося урочисте відкриття “Січі” в с. Дора Надвірнянського повіту (нині населений пункт входить до складу м. Яремче Надвірнянського району Івано-Франківської обл.). Вів збори кошовий “Січі” с. Жаб'є Ю. Соломійчук. До січового товариства вписалося близько 90 осіб. Після зборів за підтримки місцевого священика відбулася січова забава з виконанням гімнастичних вправ “кіт і миш”, “піраміда”, “млинки”, “колесо щастя” та танців і січових пісень (“Гей, там на горі “Січ” іде”). Гости із сусіднього с. Яремче пообіцяли дорянам, що за їхнім прикладом будуть засновувати у себе “Січ”¹⁰³.

17 і 21 березня 1906 р. урядовим відомством зареєстровані осередки товариства “Січ” у с. Пасічна¹⁰⁴ і м. Делятин¹⁰⁵ Надвірнянського повіту. Хоча Іван Небелюк стверджував, що за

⁹⁷ З Ворохти пишуть ... *Новий Громадський Голос. Радикальна часопись*. 1904. 8 вересня. Ч. 14–15. С. 115. Рубр.: Всячина.

⁹⁸ Ворохта. Надвірнян. повіт. *Новий Громадський голос. Радикальна часопись*. 1905. 28 вересня. Ч. 29. С. 232. Рубр.: Дописи.

⁹⁹ Гуцули-січовики. З Микуличина (пов. Надвірна). *Новий Громадський Голос. Радикальна часопись*. 1904. 22 вересня. Ч. 16. С. 123. Рубр.: Всячина.

¹⁰⁰ Січовик. Микуличин. *Новий Громадський голос. Радикальна часопись*. 1905. 12 жовтня. Ч. 30. С. 240. Рубр.: Дописи.

¹⁰¹ Оден з літників. В Микуличині від кількох літ почало віяти цілком иным вітром ... *Свобода*. 1906. 13 вересня. Ч. 35. С. 6. Рубр.: Дописи.

¹⁰² ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 58. Спр. 2265. Арк. 86–102.

¹⁰³ М-в. Г-в. Делятинщина. *Новий Громадський голос. Радикальна часопись*. 1905. 14 вересня. Ч. 28. С. 223. Рубр.: Дописи; І. В-ець. З Надвірнянщини. (Отворене “Січи” в Дорі в Надвірнянщині). *Діло*. 1905. 22 серпня (4 вересня). Ч. 187. С. 1–2.

¹⁰⁴ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1153. Арк. 96–112.

¹⁰⁵ Там само. Спр. 1153. Арк. 113–128.

сприяння директора “Руської Каси” М. Климовича, І. Семанюка (Марка Черемшини), І. Гродзіцького, Козоріса, Мажевського “Січ” у м. Делятин була заснована наступного 1907 р. Для діяльності “Січі” місцевий адвокат Микола Лагодинський передав будинок товариства “Руська бесіда”¹⁰⁶. Делятинська “Січ” нараховувала понад 250 членів, а також мала один із найбільших духових оркестрів, що складався з 25 інструментів. М. Гуйванюк вважає, що містечко Делятин на деякий період став центром січового руху на Надвірнянщині. Сюди сходилися січовики і прихильники Української радикальної партії на січові свята, віча, збори, особливо із с. Заріччя, с. Яремче, с. Ослави (нині с. Білі Ослави і с. Чорні Ослави Надвірнянського району Івано-Франківської обл.), с. Майдан, с. Яблуниця, с. Микуличин, с. Ворохта та с. Ланчин. Проте в 1911–1912 рр. спостерігався занепад у діяльності згаданого січового товариства, зумовлений відтоком колишніх молодих активних членів на еміграцію¹⁰⁷.

31 травня 1906 р., президією Галицького намісництва у м. Львові зареєстрували осередок товариства “Січ” у с. Луг Надвірнянського повіту (нині присілок смт Делятин Надвірнянського району Івано-Франківської обл.)¹⁰⁸. 24 червня 1906 р. відбулися збори цього січового товариства за участю К. Трильовського з м. Коломия та М. Лагодинського і Саноцького з м. Делятин Надвірнянського повіту¹⁰⁹.

Влітку 1906 р., відповідно у червні, липні та серпні, президією Галицького намісництва у м. Львів зареєстровані документи на створення осередків товариства “Січ” у с. Ослави чорні¹¹⁰, с. Зелена¹¹¹ і с. Заріччя¹¹² Надвірнянського повіту¹¹³. Щоправда, лише у липні 1907 р. відбулися перші загальні збори товариства “Січ” с. Заріччя. До січового осередку ввійшли 460 членів¹¹⁴.

Одним з перших осередків пожежно-гімнастичного товариства “Січ” у Печеніжинському повіті постав у с. Березів нижній в липні 1903 р. До нього вписалося 40 членів, переважно молодих хлопців¹¹⁵. Проте в урядовому документі зазначається, що 13 вересня 1905 р. президією Галицького намісництва у м. Львові зареєстровано діяльність січового осередку у цьому селі¹¹⁶. Другий осередок “Січі” у с. Березів нижній почав функціонувати у 1908 р. після відповідного дозволу урядового відомства 23 березня 1908 р.¹¹⁷

Осередок товариства “Січ” у с. Марківка Печеніжинського повіту президією Галицького намісництва у м. Львів зареєстрований 3 травня 1904 р.¹¹⁸. У червні того ж року були підготовлені документи на реєстрацію осередку “Січі” у с. Княздвір, с. Молодятин і м. Яблунів Печеніжинського повіту. Президія Галицького намісництва у м. Львові надала дозвіл на функціонування товариств відповідно 1, 2 і 4 липня 1904 р.¹¹⁹ Реєстрація осередку товариства “Січ” с. Рунгури Печеніжинського повіту урядовим відомством у м. Львові була завершена 8 жовтня 1904 р.¹²⁰

21 березня 1906 р. урядовим відомством зареєстровано осередок “Січі” у с. Ключів великий Печеніжинського повіту¹²¹. 29 липня 1906 р. відбулися перші загальні збори товариств-

¹⁰⁶ Небелюк І. “Січ” – Делятин, пов. Надвірна... С. 170.

¹⁰⁷ Гуйванюк М. Січовий рух у Галичині й Буковині... С. 98.

¹⁰⁸ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 58. Спр. 2271. Арк. 179–194.

¹⁰⁹ З Надвірнянщини. *Громадський Голос. Радикально-політична часопись*. 1906. 29 червня. Ч. 43. С. 3–4. С. 3. Рубр.: Віча і збори.

¹¹⁰ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 58. Спр. 2273. Арк. 68–84.

¹¹¹ Там само. Спр. 2270. Арк. 17, 17 зв.

¹¹² Там само. Спр. 2270. Арк. 73–88.

¹¹³ Там само. Спр. 2270. Арк. 17, 17 зв., 73–88; Спр. 2273. Арк. 68–84.

¹¹⁴ Бич на хрунів. В Зарічу коло Делятина зачинають ся нові порядки ... *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 27 серпня. Ч. 63. С. 5. Рубр.: Новинки.

¹¹⁵ Березовянин. Печеніжинщина. (Березів нижній). (Концерт читальні і єї загальні збори. “Січ” та єї вороги). *Хлопська правда*. 1903. Серпень. Ч. 15 і 16. С. 100–101.

¹¹⁶ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 58. Спр. 2266. Арк. 18–26.

¹¹⁷ Там само. Оп. 70. Спр. 1154. Арк. 232–248.

¹¹⁸ Там само. Оп. 58. Спр. 2263. Арк. 268–284.

¹¹⁹ Там само. Оп. 70. Спр. 1154. Арк. 63–79, 80–96, 97–105.

¹²⁰ Там само. Оп. 58. Спр. 2264. Арк. 142–143, 156–158.

¹²¹ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 58. Спр. 2266. Арк. 17–24, 32–34.

ва “Січ” у цьому селі. До січового осередку вписалося 65 членів¹²².

6 жовтня 1907 р. відбулися перші загальні збори “Січі” с. Стопчатів Печеніжинського повіту. До січового осередку вписалося 49 членів¹²³. Наступні збори осередку під проводом Михайла Скригунця відбулися 2 лютого 1908 р., на яких було виголошено “бойкот” вживання алкогольних напитків у корчмах с. Стопчатів і м. Яблунів Печеніжинського повіту. До складу січового товариства вписалося 94 члени¹²⁴.

27 і 28 лютого 1908 р. президією Галицького намісництва у м. Львові зареєстровані документи осередків “Січі” у с. Березів вижній і с. Текуча Печеніжинського повіту¹²⁵. Загальні збори січового товариства с. Березів вижній відбулися 15 березня 1908 р., до якого вписалося 70 чоловік і 14 жінок¹²⁶. 9 травня 1909 р. на загальних зборах “Січі” обраний новий склад старшини. До січового осередку входило 230 членів¹²⁷. 20 березня 1910 р на чергових зборах визначено нове керівництво січового осередку¹²⁸.

Відомо, що у 1908 р. функціонував осередок товариства “Січ” у с. Люча Печеніжинського повіту. 12 квітня 1908 р. відбулися загальні збори січового товариства. До “Січі” вписалося 125 членів, серед яких 23 дівчат і 15 жінок¹²⁹.

Станом на 1912 р., на 48 повітів Галичини налічувалося близько 800 “Січей” (з них у 1910 р. активністю у своїй діяльності відзначалися 350 січових осередків)¹³⁰. У Косівському повіті у проміжку часу між 1903 і 1912 рр. налічувалося 66 осередків “Січі”. Щоправда, у різні роки офіційною владою було розв’язано 20 товариств (найбільше у 1904 р.) – це найбільший показник серед усіх повітів Галичини. Для порівняння, у сусідніх Печеніжинському і Коломийському повітах відповідно з 25 і 53 січових товариств були закриті лише три і два січові осередки. Загалом по всій Галичині, якщо не враховувати Косівський повіт, у різні роки владою було розв’язано лише дев’ять січових осередків: три – у Печеніжинському, два – у Коломийському, по одному – у Бучацькому, Львівському, Снятинському і Станіславівському повітах. Натомість, у Надвірнянському повіті між 1903 і 1909 рр. було засновано 28 осередків¹³¹.

Місцеве греко-католицьке духовенство загалом негативно ставилося до діяльності “Січей”. Так, у с. Ключів малий Печеніжинського повіту січовики певний час не могли затвердити статут осередку товариства. На заваді стояв місцевий священик о. Микола Кейван,

¹²² Нова “Січ”. В неділю 29. липня відбули ся перші загальні збори тов.-а “Січ” в Ключеві повіта печеніжинського ... *Громадський Голос. Радикально-політична часопись*. 1906. 7 серпня. Ч. 53. С. 3. Рубр.: Новинки.

¹²³ Дня 6. жовтня с. р. відбули ся перші загальні збори тов. “Січ” в Стопчатові, печеніжинського повіта ... *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 1 падолиста. Ч. 81. С. 2. Рубр.: 3 товариств і зборів.

¹²⁴ В Стопчатові дня 2 лютого відбули ся Збори “Січі” під проводом кошового Михайла Скрегунця ... *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1908. 10 лютого. Ч. 10. С. 2. Рубр.: 3 товариств і зборів.

¹²⁵ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 70. Спр. 1154. Арк. 181–197, 215–231.

¹²⁶ В Березові вижнім відбуло ся 15 марта велике віче ... *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1908. 24 цвітня. Ч. 28. С. 5. Рубр.: 3 товариств і зборів.

¹²⁷ В Березові вижнім, повіт Печеніжин, відбули ся 9. мая с. р. загальні збори “Січі”. *Громадський голос. Радикальна політична часопись*. 1909. 15 мая. Ч. 19. С. 5. Рубр.: 3 товариств і зборів; Березів вижний пов. Печеніжин. *Свобода. Політична, просвітна і господарська часопись*. 1909. 27 мая. Ч. 21. С. 5. Рубр.: Дописи.

¹²⁸ Січовик. 3 Березова вижного, печеніжинського повіта пишуть нам ... *Свобода. Політична, просвітна і господарська часопись*. 1910. 31 марта. Ч. 13. С. 4. Рубр.: Дописи.

¹²⁹ Загальні збори товариства “Січ” в Лючи, повіта Печеніжин відбули ся ... *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1908. 29 мая. Ч. 35. С. 4. Рубр.: 3 товариств і зборів; Радикал. В Лючи, печеніжинського повіта відбули ся перед Великоднем збори тов. “Січі”. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1908. 9 червня. Ч. 38. С. 4.

¹³⁰ Заклинський Р. Кілько є Січій в Галичині? *Січові вісти. Письмо присвячене січовим справам просвіті і науці*. 1913. Ч. 1. С. 13.

¹³¹ Заложено в Галичині Січій в році [таблиця] *Січові вісти. Письмо присвячене січовим справам просвіті і науці*. 1913. Ч. 1. С. 8–9.

який змусив місцевого віта не надсилати відповідні документи про створення товариства до староства у м. Печеніжин. Він виступив проти того, щоб “молодіж селянська не біла гиндри (не лайдакувала. – С. Г.), не волочила ся мов блудні вівці, але щоби за молоду учила ся служити своїй громаді та народови!”¹³². Подібно у с. Березів нижній Печеніжинського повіту становленню місцевої “Січі” у 1903 р. перешкоджав священик о. Григорій Тимняк¹³³. А о. Діонісій Балицький у с. Текуча Печеніжинського повіту бив січовиків у церкві лише за те, що вони прийшли до культової споруди з січовими лентами¹³⁴. Доходило навіть до комічної ситуації. Кошовий місцевої “Січі” Іван Генік приховував січову ленту під сердаком (верхній короткий сукняний одяг з рукавами. – С. Г.), аби священик її не побачив: “Тепер усі люди сьміють ся з наших перепуджених січовиків, а кошовому радять, аби лентою оперезав ся під сорочкою, тогди буде цілком безпечний перед попом”¹³⁵.

На Косівщині у с. Красноїлля і с. Голови під час релігійних проповідей у церкві о. Яків Рожко січовиків називав “чортовим насінням”, а на Великодніх святах відмовлявся освячувати паски, якщо кожен від родини не заплатить 8 сот.¹³⁶ Подібно на перешкоді січового руху стояв молодий священик о. Юліан Киселевський з с. Микитинці Косівського повіту, який боявся січової ленти як “гадини”¹³⁷.

6 травня 1906 р. у с. Іспас Коломийського повіту священик Данилович під час проповіді у церкві вигнав Дмитра Сліпанюка лише за те, що був оперезаний січовою лентою червоного кольору, а на п'ятьох січовиків, які під час похорону були одягненні у січові відзнаки, підготував донесення до староства в м. Коломиї, за що члени січового осередку були покарані штрафом по 10 К.¹³⁸

Перешкоджав діяльності “Січі” у м. Делятин Надвірнянського повіту о. М. Дрогомирецький. Місцевих січовиків він називав “проклятими грішниками”, які “задурюють вас якимись лентами, та медалями Тараса Шевченка, того піяка, того безбожника та грішника”¹³⁹. У свою чергу, січовики звинувачували його у пропагуванні російської мови на богослужіннях, називаючи “твердяком” (москвофілом. – С. Г.)¹⁴⁰.

Загальна неприязнь січовиків Галицької Гуцульщини до церкви була адресована і в сторону станіславівського єпископа ГКЦ Григорія Хомишина. У коломийському радикальному часописі “Зоря” навіть була поміщена карикатура Струхманчука, на якій було видно Г. Хомишина, який їде повозкою і кіньми, що подарував йому намісник Галичини граф А. Потоцький. К. Трильовський з цього приводу резюмував: “Ця карикатура була вірним віддзеркаленням тих обох фактичних союзників в боротьбі з “Січами””. Хоча за словами “батька” січового руху після однієї із місій, яку Г. Хомишин відбув у селах Березів вижній, Березів середній, Березів нижній і Бана Березів Печеніжинського повіту, січовики демонстративно одягнені в лентах і на конях “відпроваджували єпископа Хомишина довший час, зазначаючи цим, що, помимо його ворожнечі до “Січей”, всеж таки вважають його своїм владикою!”¹⁴¹.

¹³² Рух січовий змагає ся з кожним днем ... *Хлопська правда*. 1903. Цьвітень. Ч. 7.. С. 51.

¹³³ Березовянин. Печеніжинщина. (Березів нижній). (Концерт читальні і єї загальні збори. “Січ” та єї вороги). *Хлопська правда*. 1903. Серпень. Ч. 15 і 16. С. 100–101.

¹³⁴ Радикал. Текуча, Печеніжинського пов. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1909. 20 жовтня. Ч. 43. С. 4. Рубр: Новинки.

¹³⁵ Напівгуцул. Текуча (печеніжинський повіт). *Хлопська правда*. 1909. Січень. Ч. 2. С. 9.

¹³⁶ Гуцул. Шлюсар завинив а коваля повісили. Пишуть нам з Коломиї ... *Діло*. 1904. 30 падолиста (13 грудня). Ч. 270. С. 3. Рубр: Новинки; Tomczyk R. *Galicyska Rusko-Ukraińska Partia Radykalna...* S. 191.

¹³⁷ Село Микитинці, пов. косівського ... *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1908. 6 марта. Ч. 16. С. 3. Рубр.: Дописи.

¹³⁸ М. З. Коломиїщина. Іспас. Наслідки роботи попа Даниловича вже видні ... *Громадський Голос. Радикально-політична часопись*. 1906. 6 липня. Ч. 45. С. 3. Рубр.: Дописи.

¹³⁹ Січовик з Делятина. Делятин пов. Надвірна. *Громадський Голос. Радикально-політична часопись*. 1906. 6 липня. Ч. 45. С. 3. Рубр.: Дописи.

¹⁴⁰ Січовик. Подвиги твердяка. (Допись з Делятина). *Діло*. 1906. 16 (29) червня. Ч. 124. С. 2.

¹⁴¹ Трильовський К. З мого життя... С. 61.

Серед прибічників січового руху на Галицькій Гуцульщині були такі греко-католицькі священники: о. І. Попель з с. Довогополе, о. І. Рогожинський з с. Микитинці, о. Волянський з с. Криворівня Косівського повіту. Священик села Старий Косів Косівського повіту, прізвище якого нам невідоме, “делегував” свою дружину до “Січі”, котра стала навіть її кошовою¹⁴².

Січовий рух спричинив великий резонанс серед місцевого населення та владних структур. Посилення національного руху українців викликало значний опір польських панівних кіл Галичини. Це чітко простежується на прикладі січового руху, що виник як протидія утискам польської верхівки, яка всіма засобами намагалася придушити активність українців у галицькому селі, зокрема і на теренах Галицької Гуцульщини.

Особливої гостроти набули стосунки між “Січами” та галицькою крайовою адміністрацією після того, як 8 червня 1903 р. намісником Галичини став граф А. Потоцький, який виявився найзапеклішим ворогом січового руху, вважаючи, що “Січі” є причиною “...соціальних та політичних антагонізмів у краї”¹⁴³. З цього приводу в своїх публічних виступах він неодноразово заявляв: “...Я мушу знищити всі “Січі”...”¹⁴⁴. Починаючи з 1904 р., А. Потоцький щорічно видавав повітовим старостам обіжники (накази, обов’язкові до виконання. – С. Г.), щоб вони слідкували, чи “Січі” не займаються військовими вправами, чи не закликають населення до бунту, і чи дотримуються заборони використання товариських відзнак¹⁴⁵.

Кирило Трильовський зауважив, що ненависть польської шовіністичної преси і польської бюрократії до січових товариств мала й історичне підґрунтя: “Січчю саме називають укріпленний табор українських козаків, була вона осередком всіх свободолюбивих змагань українського народу і відіграла визначну роль в боротьбі з польсько-шляхетською державою”¹⁴⁶. Також він у своїх спогадах відзначав, що А. Потоцький переслідував його як адвоката лише за те, що сформував мережу “Січей” на території краю: “Але довелося мати й великі прикросі – переслідування зі сторони намісника графа Потоцького, який хотів знищити мене як адвоката, власне за мої “Січі””. У 1904 р. в помешканні “батька” січового руху було здійснено “докладну поліційну ревізію, трус”, щоб підготувати карно-судовий процес – “за державну зраду, мовляв, я хочу стати королем русинів (українців. – С. Г.)”¹⁴⁷.

Центральні органи влади інформували місцеві староства про те, як правильно реєструвати місцеві осередки пожежно-гімнастичного товариства “Січ”. Зокрема, у листі президії Галицького намісництва у м. Львові до староства м. Коломиї від 9 жовтня 1900 р. вказувалося про діяльність Кирила Трильовського і організацію ним перших осередків “Січі” у краї, містилися рекомендації щодо їхньої реєстрації на місцевому рівні¹⁴⁸.

Починаючи з літа 1903 р. Галицьке намісництво у м. Львові регулярно видавало укази (рескрипти) та розпорядження до староств, щоб ті контролювали діяльність “Січей”. Пильний погляд урядовців був звернутий на атрибути січових товариств, які були деструктивними для офіційних органів влади. Особливо небезпечними вважалися “маршові” вправи з дерев’яними топірцями, які могли бути подібними до військових. Серйозно до цього питання поставилося староство у м. Косів, яке заборонило носити січові топірці¹⁴⁹. Так, заснований осередок у с. Жаб’є у 1904 р. представники влади називали “Січчю Козацькою”, мабуть, вбачаючи у цьому

¹⁴² Трильовський К. З мого життя... С. 61–62.

¹⁴³ Gruchaia J. Rząd austriacki i polskie stronnictwa polityczne w Galicji... S. 71.

¹⁴⁴ ЦДАЛ України. Ф. 663. Оп. 1. Спр. 231. Арк. 3.

¹⁴⁵ Гуйванюк М. Січовий рух у Галичині й Буковині... С. 149; Tomczyk R. Galicyjska Rusko-Ukraińska Partia Radykalna... S. 189.

¹⁴⁶ Галичина під обухом польських панів. Промова посла д-ра Кирила Трильовського виголошена в державній Раді 22-го липня 1907 р. *Трильовський К. З мого життя*. Львів : Література та мистецтво, 2019. С. 200.

¹⁴⁷ Трильовський К. Споми́ни з мого життя... С. 97.

¹⁴⁸ ЦДАЛ України. Ф. 146. Оп. 8. Спр. 232. Арк. 1–4.

¹⁴⁹ Переслідуване “Січий” властями. Інтерпеляція пос. д-ра Евг. Олесницького і тов. до правительства внесена на засіданню сойму з дня 3 падолиста 1904. *Діло*. 1904. 22 жовтня (4 падолиста). Ч. 239. С. 1.

небезпеку популяризації місцевим населенням давніх українських традицій та шанобливого ставлення до свого минулого¹⁵⁰.

Косівське староство постійно інформувало центральні органи влади про небезпечну діяльність січових осередків краю та окремих її представників. Зокрема, у листі старости м. Косова до президії Галицького намісництва у м. Львові від 1 березня 1904 про розгульну діяльність січової старшини с. Микитинці, передусім кошового Дмитра Маковійчука і осавула Михайла Рибачка, яка нібито напала на односельчан, вибивала вікна у їхніх домівках¹⁵¹. У подібному звинувачували і керівників “Січі” с. Космач Івана Уторопчука і Миколу Пожоджука¹⁵². У листі старости в м. Косові до президії Галицького намісництва у м. Львові від 22 квітня 1904 р. зазначалося про напад і побиття 21 квітня 1904 р. господаря с. Пістинь Гаврила Атаманюка членами місцевого осередку пожежно-гімнастичного товариства “Січ”¹⁵³. У той самий час жандармерія с. Гринява звинуватила одного з керівників “Січі” с. Яблуниця Олексу Моканюка за те, що він поширював “фальшиві відомості” про “Січі” та інші товариства на цвинтарі біля церкви у с. Ферескул. Однак за сприяння адвоката з м. Кути Кулика усі обвинувачення з нього в суді були зняті¹⁵⁴. У с. Устеріки п’ять жандармів ходили по хатах місцевих жителів та відбирала у них січові ленти: “Жандарми дразнять людей, оферуючи (передаючи. – С. Г.) “січові” ленти Жидам”¹⁵⁵.

“Гніздом” небезпеки для місцевої польської влади у квітні 1904 р. стала діяльність січових осередків у с. Гринява, с. Яблуниця, с. Ферескул, с. Голови, с. Красноїлля і с. Жаб’є. Староста м. Косів Заграднік неодноразово інформував вищі органи влади про підготовку “бунту гуцулів”¹⁵⁶. У листі до президії Галицького намісництва у м. Львові від 20 квітня 1904 р. він інформував про несанкціоноване зібрання пожежно-гімнастичного товариства “Січ” в с. Ясенів горішній 17 квітня за участю січовиків та священників с. Жаб’є і с. Криворівня¹⁵⁷. А 27 квітня повідомив про розпалювання пожежно-гімнастичним товариством “Січ” в м. Кути ворожнечі між мешканцями краю¹⁵⁸.

З боку влади активізувалися переслідування “Січей”, санкціоновані А. Потоцьким. Переважно об’єктом нападів були відзнаки товариств – січові топірці та ленти. Так, у квітні 1904 р. староство у м. Косові розіслало обіжник (інструктивний лист-роз’яснення) до всіх січових осередків краю про застереження щодо носіння відзнак (лент) з написом “Січ в ... (населеному пункті)” без погодження на те влади¹⁵⁹. В одному з листів до президії Галицького намісництва у м. Львові від 28 квітня 1904 р. староста м. Косів Заграднік наголошував про неправомірність ношення козацьких відзнак поводириями “Січей”, вважаючи їх “головними баламутами молодих селян”¹⁶⁰. За носіння січових відзнак тисячі людей були покарані грошовими штрафами та арештом від 2 до 5 діб.

Цей же староста своїм указом № 13372 від 9 травня 1904 р. заборонив діяльність 13 “Січей” Косівського повіту, а також щойно зареєстрованого Галицьким намісництвом у м. Львові січового осередку у с. Устеріки (Петро Арсенич помилково вказав про розв’язання у 1904 р. 19 “Січей” Косівського повіту¹⁶¹)¹⁶².

¹⁵⁰ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 8. Спр. 232. Арк. 32–36.

¹⁵¹ Там само. Спр. 232. Арк. 39–40.

¹⁵² Там само. Спр. 232. Арк. 37.

¹⁵³ Там само. Спр. 232. Арк. 91–96.

¹⁵⁴ Січи на Гуцульщині. *Новий Громадський Голос. Радикальна часопись*. 1904. 7 цвітня. Ч. 4. С. 30–31. Рубр.: Новинки; Tomczyk R. *Galicyska Rusko-Ukrainska Partia Radykalna...* S. 190.

¹⁵⁵ Польська мафія. *Діло*. 1904. 4 (17) мая. Ч. 99. С. 1.

¹⁵⁶ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 8. Спр. 232. Арк. 42–51, 68–70; Спр. 327. Арк. 13–31.

¹⁵⁷ Там само. Спр. 232. Арк. 71–73.

¹⁵⁸ Там само. Спр. 232. Арк. 107–110.

¹⁵⁹ Новий старостинський указ. *Новий Громадський Голос. Радикальна часопись*. 1904. 21 цвітня. Ч. 5. С. 39. Рубр.: Новинки.

¹⁶⁰ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 8. Спр. 232. Арк. 111.

¹⁶¹ Арсенич П. Засновник “Січі” Кирило Трильовський... С. 20.

Приводом до цього рішення стали розтиражовані польськомовною пресою вістки про нібито підготовку селянами-гуцулами антипольських і антиєврейських погромів. За словами кореспондентів, бунтарі хотіли повалити телеграфні стовпи, перервавши комунікаційне сполучення між населеними пунктами краю. Це мало спричинити паніку серед жителів Косівського повіту. Велася підготовка до насильницьких дій у м. Косів, м. Кути і с. Жаб'є. Зокрема, у м. Кути нібито “банда з 300 хлопів узброєних буками і палками перетягала містом і при тім кидала погрози Полякам і Жидам”¹⁶³. Додавали “хмизу до вогню” місцеві багатії барон Валіш з с. Жаб'є і Станіслав Пшибиловський з с. Криворівня, які до староства у м. Косів регулярно надсилали телеграми про “бунт гуцулів”, котрий “має на меті вирізане представителів властей і взагалі Жидів та Поляків”¹⁶⁴. Для упокорення “бунту гуцулів” у цих населених пунктах були заведені війська з м. Коломиї¹⁶⁵.

Особливо небезпечною стала діяльність кошового “Січі” с. Жаб'є Юрія Соломійчука. Так, він без погодження з місцевою владою у березні і квітні 1904 р. організував у селах краю січові походи і зборів членів товариства¹⁶⁶. Апогеєм протиборства між січовиками і владою став арешт Юрія Соломійчука після проведених зборів 25 квітня 1904 р. у с. Полянки під час відкриття січового осередку. Приводом для його ув'язнення, а також священика з с. Довгополе о. Івана Попеля, котрий заступився за нього, стало роздавання Ю. Соломійчуком з-поміж жителів села січових відзнак – синьо-жовтих лент¹⁶⁷. Обое були запроторені у коломиїську в'язницю¹⁶⁸.

Тим часом, у першій половині травня 1904 р. у с. Микуличин і с. Ворохта Надвірнянського повіту євреї та місцева влада, стурбовані заснуванням тут осередків “Січі”, звинувачували січовиків, подібно як і на Косівщині, у підготовці “гуцульського бунту”. Однак всі обвинувачення були розвіяні поведінкою самих січовиків, які насправді не вели жодної підготовки до повстання проти існуючої влади¹⁶⁹. У червні 1904 р. представник жандармерії Ян Теравський здійснив обшук січового товариства с. Пістинь Косівського повіту. Конфіскувавши календар “Запорожець”, він погрожував заборонити діяльність цього січового осередку¹⁷⁰.

25–28 січня 1905 р. у м. Коломия тривав судовий процес проти “11 Гуцулів і о. Попеля”¹⁷¹. Сторона обвинувачення закинула Ю. Соломійчуку у тому, що він не слухав розпоряджень місцевої поліційної адміністрації. Під час відкриття “Січі” в с. Полянки, коли жандарми хотіли його заарештувати, підбурював людей проти них, “грозячи їм палками і топірцями”. До того ж Ю. Соломійчук у своїх промовах на різноманітних зібраннях підбивав людей проти поляків здійснити те, що вже одного разу з ними зробив гетьман Б. Хмельницький

¹⁶² О. Б. З царства п. Заградніка. З Косівщини пишуть нам ... *Діло*. 1904. 28 жовтня (10 падолиста). Ч. 243. С. 3. Рубр: Новинки; Польська мафія. *Діло*. 1904. 4 (17) мая. Ч. 99. С. 1. Меморіал який вручила міністрови внутрішних справ січова депутація в день 24. жовтня с. р. в справі переслідуваня “Січий”, Депутації проводив тов. др. К. Трильовський. *Громадський Голос. Радикально-політична часопись*. 1906. 26 жовтня. Ч. 74. С. 1; Галичина під обухом польських панів... С. 200; Tomczyk R. Galicyjska Rusko-Ukraińska Partia Radykalna... S. 192–193.

¹⁶³ Польська мафія. Інтерпеляция руских послів. *Діло*. 1904. 8 (20) мая. Ч. 101. С. 1.

¹⁶⁴ Переслідуване “Січий” властями. Інтерпеляция пос. д-ра Евг. Олесницького і тов. до правительства внесена на засіданю сойму з дня 3 падолиста 1904. *Діло*. 1904. 22 жовтня (4 падолиста). Ч. 239. С. 1.

¹⁶⁵ Події в Косівщині. *Діло*. 1904. 14 (27) мая. Ч. 107. С. 1.

¹⁶⁶ ЦДІАЛ України. Ф. 146. Оп. 8. Спр. 232. Арк. 64–67.

¹⁶⁷ Січовий рух. *Новий Громадський Голос. Радикальна часопись*. 1904. 19 мая. Ч. 7. С. 49–50; Польська мафія. *Діло*. 1904. 27 цвѣтня (10 мая). Ч. 92 і 93. С. 1–2.

¹⁶⁸ “Січовий” рух. Середину статі (139 стрічок) сконфісовано. *Новий Громадський Голос. Радикальна часопись*. 1904. 19 мая. Ч. 7. С. 51.

¹⁶⁹ А. Н. Про “бунт” в Микуличині. (Допись). *Діло*. 1904. 18 (31) мая. Ч. 109. С. 1.

¹⁷⁰ Січовик. В Косівщині – пишуть нам – ще нема спокою. *Діло*. 1904. 11 (24) червня. Ч. 130. С. 2. Рубр.: Новинки.

¹⁷¹ Гуцульський “бунт” перед судом. *Діло*. 1904. 22 жовтня (4 падолиста). Ч. 239. С. 2. Рубр.: Новинки; Політичний процес. *Свобода*. 1905. 20 січня (2 лютого). Ч. 4. С. 3–4; Політичний процес (з Коломиї). *Діло*. 1905. 12 (25) січня. Ч. 8. С. 2.

у середині XVII ст.¹⁷² Сторону захисту представляли адвокати Євген Олесницький і Кирило Трильовський. Зокрема, Є. Олесницький переконував, що “Січі” на Галицькій Гуцульщині поставили собі за ціль економічну емансипацію відносно інших панівних суб’єктів, які торували собі шлях на території краю. Представники січових товариств закликали закладати крамниці, спілки та нічого не купувати “у чужих”. Тому цим і слід пояснювати фальшиві донесення та ворожий настрій з боку місцевої адміністрації і те засилля упереджень відносно січової організації краю, яке від панівних кіл краю виходить. Найбільшими винуватцями у нагнітанні такої обстановки, на думку адвоката, є євреї і жандарми, які провокують місцеву владу переслідувати січовиків. Все ж, рішенням коломийського суду Ю. Соломійчука засудили на п’ять місяців ув’язнення (К. Трильовський у спогадах, а за ним і П. Арсенич, вказував про два місяці ув’язнення січовика¹⁷³), ще 10 січовиків – на три місяці, на три тижні і на три дні, а о. І. Попеля – на 30 корон штрафу¹⁷⁴.

5 березня 1905 р. у с. Рожнів Снятинського повіту (нині населений пункт Косівського району Івано-Франківської обл.) місцевим осередком “Січі” були організовані вечорниці з нагоди 30-річчя громадсько-політичної діяльності Михайла Павлика. Однак на заваді її проведення стали влада і місцевий священик о. Заревич, який вважав М. Павлика активним учасником українського радикального руху. Незважаючи на такі перешкоди, урочисте дійство вдалося провести¹⁷⁵. 6 травня 1905 р. місцевою польською адміністрацією на чолі з Марковським були розігнані збори товариства “Січ” у с. Старі Кути Косівського повіту, в якій брав участь Ю. Соломійчук. Однак його учасники перейшли через річку Черемош до сусіднього села Рівні на Буковинській Гуцульщині і продовжили збори січового товариства: “І кожний зі Старих Кут порівняв – одна невеличка ріка Черемош, а які обох єї боках порядки”¹⁷⁶. У с. Рожен великий Косівського повіту під час травневих великодніх свят вийт села хотів заборонити місцевому осередку “Січі” проводити заборони та співати пісні. Однак січовикам вдалося відстояти своє право проводити святкове дійство¹⁷⁷.

У серпні 1905 р. виконувач обов’язків старости Печеніжинського повіту Хондзинський на час перебування у відпустці керівника урядового органу Лінде заборонив діяльність “Січей” у м. Яблунів і с. Березів нижній лише через те, що ““Січ” яблонівська робила збори в хаті, без вікон, а кілька березівських людей брало участь в тих зборах”. Компрометуючим фактором їх заборони стало носіння членами січових відзнак і співу патріотичних пісень, зокрема “Не пора” І. Франка. Також були заборонені діяльність осередків товариства у м. Печеніжин і с. Марківка¹⁷⁸. Питання заборони “Січей” порушувалося на віче в м. Печеніжині, яке відбулося

¹⁷² Політичний процес в Коломиї. *Новий Громадський Голос. Радикальна часопись*. 1905. 2 лютого. Ч. 6. С. 46–47.

¹⁷³ Трильовський К. З мого життя... Уривок зі спогадів... С. 41; Арсенич П. Засновник “Січі” Кирило Трильовський... С. 20.

¹⁷⁴ Політичний процес в Коломиї. (Кінець). *Новий Громадський Голос. Радикальна часопись*. 1905. 9 лютого. Ч. 7. С. 53; Політичний процес (з Коломиї). Ранішня розправа з дня 28 м. м. 1905. *Діло*. 1905. 19 січня (1 лютого). Ч. 14. С. 2.

¹⁷⁵ Снятин. Рожнів. Ювелей Павлика в Рожнові. *Новий Громадський Голос. Радикальна часопись*. 1905. 16 марта. Ч. 12. С. 91–92. Рубр.: Дописи.

¹⁷⁶ Січовик. Косів. Старі Кути. *Новий Громадський Голос. Радикальна часопись*. 1905. 25 мая. Ч. 20. С. 159–160. Рубр.: Дописи.

¹⁷⁷ Рожнівський. Рожен великий. Косівщина. *Новий Громадський Голос. Радикальна часопись*. 1905. 22 червня. Ч. 22. С. 174. Рубр.: Дописи.

¹⁷⁸ “Бук, але грубий”! Печеніжин. *Новий Громадський голос. Радикальна часопись*. 1905. 12 жовтня. Ч. 30. С. 238–239. Рубр.: Дописи; Інтерпеляція посла Василя Яворського і товаришів до Єго Ексцеленції Міністра-Президента і Міністра внутрішніх справ з причини систематичних переслідувань руських “Січий” ц. к. політичними властями східної Галичини з дня 22. лютого 1906. (Кінець). *Громадський Голос. Радикально-політична часопись*. 1906. 18 мая. Ч. 32. С. 1–2; Меморіал який вручила міністрови внутрішніх справ січова депутація в день 24. жовтня с. р. в справі переслідуваня “Січий”, Депутації провадив тов. др. К. Трильовський. *Громадський Голос. Радикально-політична часопись*. 1906. 26 жовтня.

30 грудня 1905 р. Ухвалено резолюцію, в якій висловлено догану українським депутатам Державної Ради у м. Відні за те, що не стали на захист “Січей” Печеніжинського повіту¹⁷⁹.

На початку 1906 р. з санкції повітового старости м. Косова жандарми арештували вдруге провідника січового руху на Галицькій Гуцульщині Ю. Соломійчука. Свої дії мотивували тим, що “...його виступи на вічах та зборах входять в конфлікт з владою”. Відпустили його з в’язниці лише на початку травня 1906 р.¹⁸⁰ У 1906 р. в Надвірнянському повіті було покарано 400 людей. Лише в одній громаді засуджено 36 осіб до одного місяця арешту за ношення січових лент¹⁸¹.

У 1907 р. попри те, що староством м. Косів було відмінена заборона на носіння січових лент, 10 листопада один із жандармів зафіксував з цими атрибутами товариства чотирьох січовиків з с. Пістинь, які поверталися з с. Шешори. Після цього прикрого інциденту їх почали “тягати” до староства в м. Косів. Керівництво “Січі” у цьому звинувачувало намісника Галичини А. Потоцького та місцеву владу: “... се засада старостів і ворога січій намісника Потоцького. Та вже не довге пановане Потоцькому; йдуть його приятелі на зелену пашу, то й він піде в дубину (домовину, труну. – С. Г.)”¹⁸². Як відомо, наступного року 12 квітня А. Потоцький буде вбитий М. Січинським.

Отже, січовий рух на Галицькій Гуцульщині початку ХХ ст., який знаходився у фарватері впливу Української радикальної партії, формувався в доволі складних природно-географічних умовах. Значна частина території краю – це гірська місцевість, яка у той час була відірвана від цивілізованого світу. До того ж, на світогляді гуцулів позначалися консерватизм та буденний рівень свідомості. Все ж завдяки зусиллям К. Трильовського та його однодумців вдалося доволі швидко сформувати густу мережу осередків пожежно-гімнастичного товариства “Січ” на території краю. У першій половині 1900-х рр. особливо плідно творилися “Січі” на території Косівського повіту.

Відносини місцевих “Січей” з греко-католицьким духовенством були надзвичайно напруженими, а в багатьох випадках навіть ворожими. Це було зумовлено статутними документами товариства “Січ”, в яких вказувалося про світський характер осередків цього товариства та про заборону діяльності в них духовенства. Окремі січовики взяли на озброєння принципи войовничого антиклерикалізму, що, на нашу думку, в окремих випадках підлягають осуду. Проте зустрічаємо і поодинокі приклади співпраці місцевих священиків з січовиками. Зокрема, це стосується діяльності священика з с. Довгополе Косівського повіту о. Івана Попеля, який заступився за січовиків під час роздавання січових відзнак у квітні 1904 р. Це стало підставою для його обвинувачення з боку влади та розгортання у м. Коломиї на початку 1905 р. судового процесу проти “11 Гуцулів і о. Попеля”.

Січовий рух викликав великий значний опір з боку польських панівних кіл Галичини. Особливої гостроти набули стосунки між “Січами” та галицькою крайовою адміністрацією під орудою намісника Галичини графа А. Потоцького. Повітові староства м. Косів, м. Печеніжин, м. Надвірна постійно інформували центральні органи влади про небезпечну діяльність січових осередків краю. Пильний погляд урядовців був звернутий на атрибути січових товариств – топірці і ленти, носіння яких вважалося небезпечним і могли стати підґрунтям для підготовки повстання. Звичайно, члени січових осередків Галицької Гуцульщини, особливо Ю. Соломійчук та його однодумці на Косівщині, виступили проти свавілля місцевої влади щодо заборони

Ч. 74. С. 1; Поінформований. Виїмковий стан в Печеніжині завело на власну руку тамошнє староство ... *Діло*. 1905. 2 (15) грудня. Ч. 269. С. 2. Рубр.: Новинки.

¹⁷⁹ Віче в Печеніжині відбуло ся дня 30. грудня м. р. *Громадський Голос. Радикально-політична часопись*. 1906. 16 січня. Ч. 4. С. 3. Рубр.: Новинки.

¹⁸⁰ Юра Соломійчук, заслужений організатор гуцульських “Січій” вийшов дня 4. мая з польсько-австрійської тюрми в Коломиї по відсидженню 5-місячного арешту... *Громадський Голос. Радикально-політична часопись*. 1906. 22 мая. Ч. 33. С. 3. Рубр.: Новинки.

¹⁸¹ Арсенич П. Засновник “Січі” Кирило Трильовський... С. 20.

¹⁸² Знов тяганина за ленти. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 29 падолиста. Ч. 88. С. 4. Рубр.: Новинки.

носіння січових відзнак. Апогеєм цього протистояння стала нібито підготовка січовиками т. зв. “бунту гуцулів” у 1904 р., що стало причиною для розв’язання владою більше 10 січових товариств Косівського повіту.

На жаль, через обмежені рамки дослідницької праці і брак документальних джерел не вдалося розкрити такі аспекти: охарактеризувати статuti та січову атрибутику січових осередків Галицької Гуцульщини; розкрити внесок окремих січовиків у розвої січових товариств краю; проаналізувати напрямки соціально-економічної роботи; показати участь січових товариств у загальнокрайових, повітових та місцевих січових і культурно-просвітніх заходах; висвітлити співпрацю гуцульських “Січей” з сусідніми осередками на території Покуття і Буковинської Гуцульщини.

UKRAINIAN SICH MOVEMENT IN THE GALICIAN HUTSUL REGION OF THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY: CONTENT AND FEATURES

Svitlana GALEMCHUK

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Department of History of Ukraine and methods of teaching history
Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: halemchuks@gmail.com

Summary

The end of the 19th – the beginning of the 20th century in the Austro-Hungarian monarchy was marked by the rise of the national movement of peoples. At that time, the activities of the branches of the “Sich” fire-gymnastics society, founded in 1900 by Kyrylo Trylovskyy, had a significant influence on the formation of the national self-consciousness of the Ukrainians of Galicia. The real rise of the Ukrainian sich movement at the beginning of the 20th century we observe not only in the territory of Pokuttia, where the first centers of the society were created, but also in the Galician Hutsul region.

The article highlights the activities of the branches of the “Sich” fire-gymnastics society on the territory of the Galician Hutsul region at the beginning of the 20th century. The Sich movement in this territory was in the fairway of the influence of the Ukrainian Radical Party and was formed in rather difficult natural and geographical conditions. A large part of the territory of the region is a mountainous area, which at that time was cut off from the civilized world. In addition, the worldview of the Hutsuls was marked by conservatism and an ordinary level of consciousness. However, thanks to the efforts of K. Trilovskyy and his like-minded people, it was possible to quickly form a dense network of branches of the Sich fire-gymnastics society in the territory of the region.

The relations of the local “Siches” with the Greek Catholic clergy were extremely tense, and in many cases even hostile. Individual members of the society adopted the principles of militant anticlericalism. However, we also come across isolated examples of cooperation between local priests and the Sichovites. In particular, this concerns the activities of the priest from the village Dovgopole of the Kosiv county, Ivan Popel’, who interceded for the Sichovites during the distribution of Siches attributes in April 1904.

The Sich movement caused a lot of significant resistance from the Polish ruling circles of Galicia. Relations between the “Siches” and the Galician regional administration under the rule of the Governor of Galicia, count A. Pototskyy, became particularly acute. The watchful eye of government officials was drawn to the attributes of sich societies – hatchets and ribbons, the wearing of which was considered dangerous and could become a basis for preparing an uprising. The apogee of the confrontation was the alleged preparation by the “Sich” society of the so-called “Hutsul rebellion” in 1904, which was the reason for the authorities to dissolve more than 10 sich societies of the Kosiv county.

Keywords: “Sich”, Sich movement, Galician Hutsul region, Galician viceroyalty, Greek Catholic clergy, county administration, attributes of sich societies, “Hutsul rebellion”.

References

A. N. (1904, May 18 (31)). Pro “bunt” v Mykulychyni. (Dopys.) [About the “revolt” in the village of Mykulychyn. (Post)]. *Dilo [Work]*, no. 109, p. 1 (in Ukrainian).

Andrukhyv, I. (1994). *Ukrainski molodizhni tovarystva Halychyny: 1861–1939 rr. [Ukrainian youth associations of Galicia: 1861–1939.]*. Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Arsenych, P. (2000). *Zasnovnyk "Sichi" Kyrylo Trylovskiyi (do 100-richchia stvorennia sportyvno-pozhezhnogo tovarystva "Sich" u Zavallia)* [The founder of "Sich" Kyrylo Trylovskiyi (to the 100th anniversary of the establishment of the "Sich" sports fire society in Zavallia)]. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV (in Ukrainian).

Arsenych, P. (1995). *Zasnovnyk "Sichi" na Hutsulshchyni Yura Solomiichuk* [The founder of "Sich" in Hutsul region Yura Solomiichuk]. *Zavalska "Sich" – pochatok masovoho rukhu natsionalno-patriotychnykh syl za vidrozhennia ukrainskoi derzhavnosti* [Zavalska "Sich" – the beginning of a mass movement of national-patriotic forces for the revival of Ukrainian statehood]. Sniatyn: Nad Prutom (in Ukrainian).

Bereziv vyzhnyi pov. Pechenizhyn [The village of Bereziv Vyzhniy, Pechenizhyn county]. (1909, May 27). *Svoboda. Politychna, prosvitna i hospodarska chasopys* [Freedom. Political, educational and economic newspaper], no. 21, p. 5 (in Ukrainian).

Berezovianyn. (1903, August). Pechenizhynshchyna. (Bereziv nyzhnyi). (Kontsert chytalni i yei zahalni zbory. "Sich" ta yei vorohy) [Pechenizhyn county. (Bereziv Nizhny Village). (Concert of the reading room and its general meetings. "Sich" and its enemies)]. *Khlopska Pravda* [Peasant truth], no. 15 and 16, pp. 100–101 (in Ukrainian).

Bych na khruviv. (1907, August 27). V Zarichu kolo Deliatyna zachynaiut sia novi poriadky ... [In the village of Zarichchya near the town of Delyatyn, new orders are being established ...]. *Hromadskiyi Holos. Radykalna, politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 63, p. 5 (in Ukrainian).

"Buk, ale hrubiy"! (1905, October 12). Pechenizhyn [The town of Pechenezhyn]. *Novyi Hromadskiyi holos. Radykalna chasopys* [New Public Voice. Radical newspaper], no. 30, pp. 238–239 (in Ukrainian).

Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv (TsDIAL of Ukraine). F. 146: (Halyske namisnytstvo, m. Lviv). Op. 8. Spr. 232. 166 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 8. Spr. 327. 46 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 58. Spr. 958. 104 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 58. Spr. 2262. 245 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 58. Spr. 2263. 284 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 58. Spr. 2264. 158 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 58. Spr. 2265. 311 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 58. Spr. 2266. 144 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 58. Spr. 2267. 153 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 58. Spr. 2270. 121 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 58. Spr. 2271. 194 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 58. Spr. 2273. 167 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 58. Spr. 2274. 168 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 70. Spr. 1145. 13 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 70. Spr. 1151. 526 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 70. Spr. 1153. 145 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 146. Op. 70. Spr. 1154. 248 p.

TsDIAL of Ukraine. F. 663 (Pavlyk Mykhailo – ukrainskyyi pysmennyk i hromadskiyi diiach). Op. 1. Spr. 231. 164 p.

Dnia 6. zhovtnia s. r. vidbuly sia pershi zahalni zbory tov. "Sich" v Stopchatovi, pechenizhynskoho povita ... [On October 6 of this year, the first general meeting of the "Sich" society was held in the village of Stopchatyv, Pechenizhyn county ...]. (1907, November 1). *Hromadskiyi Holos. Radykalna, politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 81, p. 2 (in Ukrainian).

Druhi zahalni publichni zbory tovarystva "Sich" v Zhabiu-Slupeitsi vidbudut sia ... [The second general public meeting of the "Sich" society will be held in Zhabye-Slupeyka ...]. (1907, November 12). *Hromadskiyi Holos. Radykalna, politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 83, p. 3 (in Ukrainian).

Gruchaia, J. (1988). *Rząd austriacki i polskie stronnictwa polityczne w Galicji wobec kwestii ukraińskiej (1890–1914)*. Katowice: Uniwersytet śląski (in Polish).

Halychyna pid obukhom polskykh paniv. Promova posla d-ra Kyryla Trylovskoho vyholoshena v derzhavni Radi 22-ho lypnia 1907 r. [Galicia under the tutelage of Polish lords. The speech of Ambassador Dr. Kyrylo Trylovsky was delivered to the State Council on July 22, 1907]. (2019). *Trylovskiyi K. Z moho zhyttia* [Trilovsky K. From my life], Lviv: Literatura ta mystetstvo, pp. 189–215.

Huivaniuk, M. (2009). *Sichovy rukh u Halychyni y Bukovyni (1900–1914 rr.)* [Sich movement in Galicia and Bukovina (1900–1914)]. Chernivtsi: Zelena Bukovyna (in Ukrainian).

Hutsul. (1904, November 30 (December 13)). Shliuzar zavynyv a kovalia povisyly. Pyshut nam z Kolomyi [The locksmith was blamed and the blacksmith was hanged]. *Dilo* [Work], no. 270, p. 3 (in Ukrainian).

Hutsulskiyi "bunt" pered sudom [Hutsulsky "rebellion" before the court]. (1904, October 22 (November 4)). *Dilo* [Work], no. 239, p. 2 (in Ukrainian).

Hutsuly-sichovyky. (1904, September 22). Z Mykulychyna (pov. Nadvirna) [From the village of Mykulychyn (Nadvirna county)]. *Novyi Hromadskyi Holos. Radykalna chasopys* [New Public Voice. Radical newspaper], no. 16, p. 123 (in Ukrainian).

I. V-ets. (1905, August 22 (September 4)). Z Nadvirnianshchyni. (Otvorenie "Sichy" v Dori v Nadvirnianshchyni) [From Nadvirnyanshchyna. (Opening of "Sichy" in the village of Dora in Nadvirna county)]. *Dilo* [Work], no. 187, pp. 1-2 (in Ukrainian).

Interpeliatsiia posla Vasylia Yavorskoho i tovaryshiv do Yeho Ekstselientsii Ministra-Prezydenta i Ministra vnutrishnykh sprav z prychny systematychnykh peresliduvan ruskykh "Sichy" ts. k. politychnymy vlastiamy skhidnoi Halychyny z dnia 22. liutoho 1906. (Konets). [Interpellation of Ambassador Vasyl Yavorskyi and his companions to His Excellency the Minister-President and the Minister of Internal Affairs due to the systematic persecution of the Ukrainian "Sichs" by the central political authorities of eastern Galicia since February 22, 1906. (The end)]. (1906, May 18). *Hromadskyi Holos. Radykalno-politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 32, pp. 1-3 (in Ukrainian).

Korolko, A. (2011). Sichovy rukh na Pokutti (1900–1914 rr.): orhanizatsiini osередky i yikh praktychna diialnist [Sich movement in Pokuttya (1900–1914): organizational centres and practical activity]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Istorii* [Bulletin of the Precarpathian University. History], no. 19, pp. 13–21 (in Ukrainian).

Kostiuchok, P. (2007). Sichovo-striletska tradytsiia na Hutsulshchyni na pochatku XX st.: lokalnyi aspekt natsionalnoho usvidomlennia [The Sich-Strilets tradition in the Hutsul Region at the beginning of the 20th century: a local aspect of national awareness]. *Lytsari ridnoho kraiu: sichovo-striletska tradytsiia v istorii, kulturi ta mystetstvi Ukrainy XX stolittia* [Knights of the native land: the Sich-Strilets tradition in the history, culture and art of Ukraine of the 20th century]. Kolomyia: Vik, pp. 91–95 (in Ukrainian).

Lomatskyi, M. (1993). "Sichi" na Hutsulshchyni ["Sichi" in Hutsul region]. *Hei, tam na hori "Sich" ide!.. Propamiatna knyha "Sichei"* [Hey, over there on the mountain "Sich" is going!.. Memorabilia book "Sich"]. K.: VIPOL, pp. 141–154 (in Ukrainian).

Lutsiv, Ye. (2014). *Boiove mystetstvo hutsuliv* [Hutsul martial art]. Ternopil: Mandrivets (in Ukrainian).

M. L. (1902, March). Z Kosivshchyni [From Kosiv district]. *Hromadskyi Holos. Organ rusko-ukrainskoi radykalnoi partii* [Public Voice. Organ of the Russian-Ukrainian Radical Party], no. 6, p. 47 (in Ukrainian).

M-v. H-v. (1905, September 14). Deliatynshchyna [Delyatynshchyna]. *Novyi Hromadskyi holos. Radykalna chasopys* [New Public Voice. Radical newspaper], no. 28, p. 223 (in Ukrainian).

M. Z. (1906, July 6). Kolomyishchyna. Ispas. Naslidky roboty popa Danylovycha vzhe vydni ... [Kolomyishchyna Ispas village. The effects of Pope Danylovych's work are already visible ...]. *Hromadskyi Holos. Radykalno-politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 45, p. 3 (in Ukrainian).

Memorialnyi yakyi vruchyla ministrovyy vnutrishnykh sprav sichova deputatsiia v den 24. zhovtnia s. r. v spravi peresliduvania "Sichy", Deputatsii provodyv tov. dr. K. Trylovskiy [The memorial presented to the Minister of Internal Affairs by the Sichy deputation on October 24 of this year in the case of persecution of "Sichy". Deputations were conducted by comrade Dr. K. Trilovskiy]. (1906, October 26). *Hromadskyi Holos. Radykalno-politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 74, p. 1–2 (in Ukrainian).

Monolatii, I. (2007). Obraz vlasnoho viiska u stanovlenni ukrainskoho natsionalnoho rukhu [The image of one's own army in the formation of the Ukrainian national movement]. *Lytsari ridnoho kraiu: sichovo-striletska tradytsiia v istorii, kulturi ta mystetstvi Ukrainy XX stolittia* [Knights of the native land: the Sich-Strilets tradition in the history, culture and art of Ukraine of the 20th century]. Kolomyia: Vik, pp. 9–34 (in Ukrainian).

Napivhutsul. (1909, January). Tekucha (pechenizhynskiy povit) [The village of Tekucha (Pechenizhyn county)]. *Khlopska Pravda* [Peasant truth], no. 2, p. 9 (in Ukrainian).

Nebeliuk, I. (1993). "Sich" – Deliatyn, pov. Nadvirna ["Sich" – Delyatyn, Nadvirna county]. *Hei, tam na hori "Sich" ide!.. Propamiatna knyha "Sichei"* [Hey, over there on the mountain "Sich" is going!.. Memorabilia book "Sich"]. K.: VIPOL, pp. 170–173 (in Ukrainian).

Nova "Sich". V nediliu 29. lypnia vidbulu sia pershi zahalni zbory tov.-a "Sich" v Kliuchevi povita pechenizhynskoho ... [New "Sich". On Sunday, July 29, the first general meeting of the "Sich" society was held in the village of Klyuchiv, Pechenizhyn county ...]. (1906, August 7). *Hromadskyi Holos. Radykalno-politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 53, p. 3 (in Ukrainian).

Novu "Sich" zasnovano v Prokuriavi [The new "Sich" was founded in Prokuryava]. (1907, December 13). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 92, p. 3 (in Ukrainian).

Novyi starostynskiy ukaz [New Starostyn decree]. (1904, April 21). *Novyi Hromadskyi Holos. Radykalna chasopys* [New Public Voice. A radical newspaper], no. 5, p. 39 (in Ukrainian).

O. B. (1904, October 28 (November 10). Z tsarstva p. Zahradnika. Z Kosivshchyny pyshut nam ... [From the kingdom of Mr. Zahradnik. They write to us from Kosivshchyna...]. *Dilo [Work]*, no. 243, p. 3 (in Ukrainian).

Oden z litnykiv. (1906, September 13). V Mykulychyni vid kilkokh lit pochalo viiaty tsilkom ynshym vitrom ... [In the village of Mykulychyn, a completely different wind began to blow in recent years ...]. *Svoboda [Freedom]*, no. 35, p. 6 (in Ukrainian).

Oleksiuk, S. (1993). Raz, dva! Raz, dva! Vpered khloptsi!.. [One, two! One, two! Forward guys!..]. *Hei, tam na hori "Sich" ide!.. Propamiatna knyha "Sichei" [Hey, over there on the mountain "Sich" is going!.. Memorabilia book "Sich"]*. K. : VIPOL, pp. 154–157 (in Ukrainian).

Onyskiv, K. (1993). "Sich" – Moskalivka, pov. Kosiv ["Sich" – Moskalivka, district Kosiv]. *Hei, tam na hori "Sich" ide!.. Propamiatna knyha "Sichei" [Hey, over there on the mountain "Sich" is going!.. Memorabilia book "Sich"]*. K. : VIPOL, pp. 160–162 (in Ukrainian).

P. Zahradnik kompromituie sia dalshe [Mr. Zahradnik continues to compromise himself]. (1904, September 16(29)). *Dilo [Work]*, no. 208, p. 2 (in Ukrainian).

Peresliduvanie "Sichyi" vlastiamy. Interpeliatsiya pos. d-ra Evh. Olesnytskoho i tov. do pravytelstva vnesena na zasidaniu soimu z dnia 3 padolysta 1904 [Persecution of "Sichs" by the authorities. Interpellation of Ambassador Dr. Evh. Olesnytskyi and comrades to the government, introduced at the session of the diet from 3 October 1904]. (1904, October 22 (November 4)). *Dilo [Work]*, no. 239, p. 1 (in Ukrainian).

Podii v Kosivshchyni [Events in Kosiv county]. (1904, May 14 (27)) *Dilo [Work]*, no. 107, p. 1 (in Ukrainian).

Poinformovanyi. (1905, December 2(15)). Vyimkovyi stan v Pechenizhyni zavelo na vlasnu ruku tamoshne starostvo ... [In the town of Pechenezhyn, the local elder at their own discretion introduced a state of emergency...]. *Dilo [Work]*, no. 269, p. 2 (in Ukrainian).

Politychnyi protses [Political process]. (1905, January 20 (February 2)). *Svoboda [Freedom]*, no. 4, p. 3–4 (in Ukrainian).

Politychnyi protses (Z Kolomyi.) [Political process (From Kolomyia.)]. (1905, January 12 (25)). *Dilo [Work]*, no. 8, p. 2 (in Ukrainian).

Politychnyi protses (Z Kolomyi.). Ranishna rozprava z dnia 28 m. m. 1905 [Political process (From Kolomyia.). Morning trial from the 28th of last month, 1905]. (1905, January 19 (February 1)). *Dilo [Work]*, no. 14, p. 2 (in Ukrainian).

Politychnyi protses v Kolomyi [Political process in Kolomyia]. (1905, February 2). *Novyi Hromadskyi Holos. Radykalna chasopys [New Public Voice. Radical newspaper]*, no. 6, p. 46–47 (in Ukrainian).

Politychnyi protses v Kolomyi. (Konets) [Political process in Kolomyia. (The end)]. (1905, February 9). *Novyi Hromadskyi Holos. Radykalna chasopys [New Public Voice. Radical newspaper]*, no. 7, p. 53 (in Ukrainian).

Polska mafia. [Polish mafia]. (1904, April 27 (May 10)). *Dilo [Work]*, no. 92 and 93, p. 1–2 (in Ukrainian).

Polska mafia [Polish mafia]. (1904, May 4 (17)). *Dilo [Work]*, no. 99, p. 1 (in Ukrainian).

Polska mafia. Interpeliatsiya ruskykh posliv [Polish mafia. Interpellation of Ukrainian ambassadors]. (1904, May 8 (20)). *Dilo [Work]*, 1904, no. 101, p. 1–2 (in Ukrainian).

Radykal. (1909, October 20). Tekucha, Pechenizhynskoho pov. [The village of Tekucha, Pechenizhyn county]. *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 43, p. 4 (in Ukrainian).

Radykal. (1908, June 9). V Liuchy, pechenizhynskoho povita vidbuly sia pered Velykodnem zbory tov. "Sichy" [In the village of Lyucha, Pechenizhyn county, a meeting of the "Sich" society took place before Easter]. *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 38, p. 4 (in Ukrainian).

Rozhniivskiyi. (1905, June 22). Rozhen velykyi. Kosivshchyna [The village of Rozhen is big. Kosiv county]. *Novyi Hromadskyi Holos. Radykalna chasopys [New Public Voice. Radical newspaper]*, no. 22, p. 174 (in Ukrainian).

Rukh sichovyvi zmahaie sia z kozhnym dnem ... [Sich movement competes every day...]. (1903, April). *Khlopska Pravda [Peasant truth]*, no. 7, pp. 51–52 (in Ukrainian).

Selo Mykytyntsi, pov. kosivskoho ... [The village of Mykytyntsi, Kosiv county ...]. (1908, March 6). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 16, p. 3 (in Ukrainian).

Sichovyvi rukh [Sich movement]. (1904, May 19). *Novyi Hromadskyi Holos. Radykalna chasopys [New Public Voice. Radical newspaper]*, no. 7, p. 49–51 (in Ukrainian).

“Sichovyi” rukh. Seredynu stati (139 strichok) skonfiskovano [“Sich” movement. The middle of the article (139 lines) was confiscated]. (1904, May 19). *Novyi Hromadskyi Holos. Radykalna chasopys chasopys [New Public Voice. Radical newspaper]*, no. 7, pp. 50-51 (in Ukrainian).

Sichovyk. (1905, May 25). Kosiv. Stari Kuty [The town of Kosiv. The village of Stari Kuty]. *Novyi Hromadskyi Holos. Radykalna chasopys [New Public Voice. Radical newspaper]*, no. 20, pp. 159–160 (in Ukrainian).

Sichovyk. (1905, October 12). Mykulychyn [The village of Mykulychyn]. *Novyi Hromadskyi holos. Radykalna chasopys [New Public Voice. Radical newspaper]*, no. 30, p. 240 (in Ukrainian).

Sichovyk. (1906, June 16(29)). Podvyhy tverdiaka. (Dopys z Deliatyna) [Feats of a tough man. (Post from the town of Delyatyna)]. *Dilo [Work]*, no. 124, p. 2 (in Ukrainian).

Sichovyk. (1906, October 19). “Sich” v zanepadi a rukh v zhandarmerii. Z Yasenova pyshut ... [“Sich” is in decline and the movement is in the gendarmerie. They write from Yaseniv ...]. *Hromadskyi Holos. Radykalno-politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 72, p. 4 (in Ukrainian).

Sichovyk. (1910, March 31). Z Berezova vyzhnoho, pechenizhynskoho povita pyshut nam ... [They write to us from the village of Bereziv Vyzhnyi, Pechenizhyn county ...]. *Svoboda. Politychna, prosvitna i hospodarska chasopys [Freedom. Political, educational and economic newspaper]*, no. 13, p. 4 (in Ukrainian).

Sichovyk. (1904, June 11 (24)). V Kosivshchyni – pyshut nam – shche nema spokoju [They write to us - there is still no peace in the Kosiv county]. *Dilo [Work]*, no. 130, p. 2 (in Ukrainian).

Sichovyk z Deliatyna. (1906, July 6) Deliatyn pov. Nadvirna [Delyatyn town, Nadvirna county]. *Hromadskyi Holos. Radykalno-politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 45, p. 3 (in Ukrainian).

Sichy na Hutsulshchyni [Siches in the Hutsul region]. (1904, April 7). *Novyi Hromadskyi Holos. Radykalna chasopys [New Public Voice. Radical newspaper]*, no. 4, pp. 30-31 (in Ukrainian).

Sniatyn. Rozhniv. Yuvylei Pavlyka v Rozhnovi [Snyatyn town. The village of Rozhniv. Pavlyk’s anniversary in Rozhniv]. (1905, March 16). *Novyi Hromadskyi Holos. Radykalna chasopys [New Public Voice. Radical newspaper]*, no. 12, p. 91-92 (in Ukrainian).

Tomczyk, R. (2007). *Galicyska Rusko-Ukraińska Partia Radykalna w latach 1890–1914*. Szczecin: Zapol (in Polish).

Tovarysh. (1908, December 23). V Pistyny pov. Kosiv, vidbuly sia dnia 6. s. m. dovirochni zbory tov. “Sich” ... [On the 6th of this month, the fiduciary meeting of the society of “Sych” was held in the village of Pistin, Kosiv county]. *Hromadskyi holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 77, p. 2 (in Ukrainian).

Trofymiak, B. (2001). *Himnastychno-sportyvni orhanizatsii v natsionalno-vyzvolnomu rusi Halychyny (druha pol. XIX – persha pol. XX st.) [Gymnastics and sports organizations in the national liberation movement of Galicia (second half of the 19th – first half of the 20th century)]*. Ternopil: Ekonomichna dumka, 2001 (in Ukrainian).

Trylovskiy, K. (1901, May 2). Zasnovuete Sichy! [Establish Sichy!]. *Hromadskyi Holos. Organ rusko-ukrainskoi radykalnoi partii. [Public Voice. Organ of the Russian-Ukrainian Radical Party]*, no. 19, p. 150 (in Ukrainian).

Trylovskiy, K. (1993). Z moho zhyttia... Uryvok zi spohadiv [From we live... Excerpt from memories]. *Hei, tam na hori “Sich” ide!.. Propamiatna knyha “Sichei” [Hey, over there on the mountain “Sich” is going!.. Memorabilia book “Sich”]*. K.: VIPOL, pp. 13–77 (in Ukrainian).

Trylovskiy, K. (2019). Spomyny z moho zhyttia [Memories from my life]. *Trylovskiy K. Z moho zhyttia [Trylovskiy K. From my life]*. Lviv: Literatura ta mystetstvo, pp. 15–154 (in Ukrainian).

Trylovskiy, P. (ed.) (1993). *Hei, tam na hori “Sich” ide!.. Propamiatna knyha “Sichei” [Hey, over there on the mountain “Sich” is going!.. Memorabilia book “Sich”]*. K.: VIPOL (in Ukrainian).

V Berezovi vyzhnim vidbulo sia 15 marta velyke viche ... [On March 15, a large public meeting was held in the village of Bereziv Vyzhnyi ...]. (1908, April 24). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 28, p. 5 (in Ukrainian).

V Berezovi vyzhnim, povit Pechenizhyn, vidbuly sia 9. maia s. r. zahalni zbory “Sichy” [In the village of Berezov Vyzhnyi, Pechenizhyn county, the general meeting of the “Sich” society was held on May 9 this year]. (1909, May 15). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 19, p. 5 (in Ukrainian).

V Stopchatovi dnia 2 liutoho vidbuly sia Zbory “Sichy” pid provodom koshovoho Mykhaila Skrehuntsia ... [On February 2, a meeting of the “Sich” society was held in the village of Stopchativ under the chairmanship of Mykhailo Skregunets ...]. (1910, February 10). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 10, p. 2 (in Ukrainian).

Vatseba, O. (1997). *Narys z istorii zakhidnoukrainskoho sportyvnoho rukhu [An essay on the history of the Western Ukrainian sports movement]*. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV (in Ukrainian).

Viche v Pechenizhyni vidbulo sia dnia 30. hrudnia m. r. [Viche was held in the town of Pechenezhyn on December 30 last year]. (1906, January 16). *Hromadskyi Holos. Radykalno-politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 4, p. 3 (in Ukrainian).

Vidpovid dra Trylovskoho [Dr. Trilovsky's answer] (1904, April 20 (May 3)). *Dilo [Work]*, no. 87, p. 2 (in Ukrainian).

Visty z Zhabia... [News from the village of Zhabya...]. (1904, September 3 (16)). *Dilo [Work]*, no. 199, p. 3 (in Ukrainian).

Vorokhta. Nadvirnian. povit [The village of Vorokhta. Nadvirnyan county]. (1905, September 28). *Novyi Hromadskyi holos. Radykalna chasopys [New Public Voice. Radical newspaper]*, no. 29, p. 232 (in Ukrainian).

Ya. H. (1905, September 28). Tiudiv. Kosivs. povit [Tyudiv. Kosivs. county]. *Novyi Hromadskyi holos. Radykalna chasopys [New Public Voice. Radical newspaper]*, no. 29, p. 232 (in Ukrainian).

Yura Solomiichuk, zasluzhnyi organizator hutsulskykh "Sichy" vyishov dnia 4. maia z polsko-avstriiskoi tiurny v Kolomyi po vidsydzheniu 5-misiachnoho areshu... [Yura Solomiychuk, the honored organizer of the Hutsul "Sichs" group, was released on May 4 from the Polish-Austrian prison in the town of Kolomyia after serving a 5-month sentence...]. (1906, May 22). *Hromadskyi Holos. Radykalno-politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 33, p. 3 (in Ukrainian).

Z Kosivshchyny. Tovarystvo "Zaporozhska Sich" v Kosmachy vidbulo... [From Kosiv county. Society "Zaporozhska Sich" took place in Kosmach...]. (1902, April 4 (17)). *Svoboda. Politychne, prosvitne i hospodarske pismo dlia narodu [Freedom. A political, educational and economic newspaper for the people]*, no. 14, p. 2 (in Ukrainian).

Z Nadvirnianshchyny [From Nadvirna county] (1906, June 29). *Hromadskyi Holos. Radykalno-politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 43, p. 3–4 (in Ukrainian).

Z Vorokhty pyshut... [They write from the village of Vorokhta]. (1904, September 8). *Novyi Hromadskyi Holos. Radykalna chasopys [New Public Voice. Radical newspaper]*, no. 14–15, p. 115 (in Ukrainian).

Zahalni zbory "Narodnykh Spilok" i Shevchenkove sviato v Kolomyi [General meetings of "People's Unions" and the Shevchenko holiday in the town of Kolomyia]. (1901, March 28). *Hromadskyi Holos. Organ rusko-ukrainskoi radykalnoi partii [Public Voice. Organ of the Russian-Ukrainian Radical Party]*, no. 14, pp. 105–106 (in Ukrainian).

Zahalni zbory tovarystva "Sich" v Liuchy, povita Pechenizhyn vidbulu sia... [The general meeting of the "Sich" society was held in the village of Lyucha, Pechenezhyn county...]. (1908, May 29). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 35, p. 4 (in Ukrainian).

Zahalni zbory v Zhabiu [General meetings in the village of Zhabye]. (1907, December 31). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 95, p. 4 (in Ukrainian).

Zakladaite "Sichy"! [Establish "Sich"!]. (1904, March 10). *Novyi Hromadskyi Holos. Radykalna chasopys [New Public Voice. Radical newspaper]*, no. 2, p. 5 (in Ukrainian).

Zaklynskyi, R. (1913). Kilko ye Sichy v Halychyni? [How many Sichs are there in Halychyna?]. *Sichovi visty. Pismo prysviachene sichovym spravam prosviti i nauksi [Sich news. The letter is dedicated to the daily affairs of enlightenment and science]*, no. 1, p. 13–14 (in Ukrainian).

Zalozheno v Halychyni Sichy v rotsi [tablytsia] [The society "Sich" was founded in Galicia in the year (table)] (1913). *Sichovi visty. Pismo prysviachene sichovym spravam prosviti i nauksi [Sich news. The letter is dedicated to the daily affairs of enlightenment and science]*, no. 1, p. 8–9 (in Ukrainian).

Zid ukrainsko-ruskoj radykalnoi partii [Congress of the Ukrainian-Russian Radical party] (1901, December). *Hromadskyi Holos. Organ rusko-ukrainskoi radykalnoi partii. [Public Voice. Organ of the Russian-Ukrainian Radical Party]*, no. 28, pp. 219–223 (in Ukrainian).

Znov tiahanyna za lenty [Again, the hassle for tapes]. (1907, November 29). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 88, p. 4 (in Ukrainian).